

Praten over gevoelige onderwerpen

Afstudeeronderzoek naar knelpunten bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'

Naam: **Kubra Yilmaz**

Studentnummer: **0821955**

Klas: **VQR4D**

Opleiding: **Pedagogiek**

ISO: **Instituut Sociale Opleidingen**

In opdracht van: **Monique Ruedisueli**

1^e afstudeerbegeleider: **Marian Verlaan**

2^eafstudeerbegeleider: **Gusta Bouwman**

Voorwoord

Geachte lezer,

Allereerst zal ik mezelf kort voorstellen. Mijn naam is Kubra Yilmaz, studente van de opleiding Pedagogiek aan de Hogeschool Rotterdam. Op dit moment bevind ik mij in mijn afstudeerjaar aan de Hogeschool Rotterdam. In mijn derde jaar heb ik stage gelopen op één van de speelotheken van Peuter & Co in Rotterdam Delfshaven. Naar aanleiding van een gesprek met de leidinggevende over een onderwerp voor praktijkonderzoek is naar voren gekomen dat de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning van Peuter & Co het nogal lastig vinden om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar te maken met de ouders van de kinderen die de speelotheken bezoeken. In opdracht van Peuter & Co heb ik een onderzoek gedaan naar het bespreekbaar maken van het gevoelige onderwerp 'slaan in de opvoeding'. In het vervolg van het verslag worden de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning afgekort met de term medewerkers O & O.

Voor mijn afstudeeronderzoek vond ik het belangrijk een onderwerp en vraagstuk te onderzoeken dat relevant is voor de opleiding Pedagogiek. Als stagiaire binnen Peuter & Co in 2014 heb ik veel geleerd over gesprekken voeren met ouders van kinderen. Ook heb ik in mijn stageperiode gesignaleerd dat bepaalde thema's rondom opvoeding en ontwikkeling van kinderen moeilijk bespreekbaar te maken zijn. Ik merkte bij mezelf dat ik het onderwerp 'slaan in de opvoeding' een van de belangrijke onderwerpen vond om erover te hebben met de ouders van kinderen. Het leek mij daarom erg interessant om een onderzoek uit te voeren naar de ervaringen van medewerkers en ouders van Peuter & Co om te gaan kijken hoe de medewerkers hier het beste om mee kunnen gaan. Het was natuurlijk ook belangrijk om achter te halen bij wie het probleem ligt. Hebben de medewerkers moeite met het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' of juist de ouders van de kinderen?

Als afstudeerstudente heb ik veel nieuwe inzichten verkregen die ik mee kan nemen in de toekomst. Uiteraard heb ik tijdens het onderzoek hulp gehad om tot deze nieuwe inzichten te komen. Een speciaal dankwoord gaat uit naar de opdrachtgever, Monique Ruedisueli voor het mogelijk maken om een onderzoek binnen Peuter & Co uit te kunnen voeren. Daarnaast wil ik mijn afstudeerdocenten vanuit Hogeschool Rotterdam, Marian Verlaan en Gusta Bouwman bedanken voor het delen van hun deskundige begeleiding tijdens het onderzoek.

Tevens neem ik hierbij de gelegenheid om mijn dankwoord uit te brengen aan alle driemedewerkers van O & O en ouders van kinderen van de speelotheken in Rotterdam Delfshaven, die hebben deelgenomen aan het onderzoek. Daarnaast wil ik ook de medewerker van Centrum Jeugd en Gezin bedanken!

Ik wens u veel leesplezier.

Rotterdam, juni 2015

Kubra Yilmaz

Inhoud

Voorwoord	2
Samenvatting.....	5
Summary	6
Hoofdstuk 1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding.....	7
1.2 Context	7
1.2.1 Opvoedingsondersteuning	7
1.2.2 Missie & Visie	7
1.2.3 Beleid.....	8
1.2.4 Regionale, nationale en internationale ontwikkelingen	8
1.3 Onderzoeksorganisatie.....	10
1.4 Aansluiting van het onderzoek in de organisatie	10
Hoofdstuk 2 Probleemstelling	11
2.1 Geweld en opvoeding.....	11
2.2 Van pedagogische tik tot kindermishandeling	11
2.3 Communiceren met de ouders.....	13
2.4 Praktijkprobleem	14
2.5 Relevantie.....	15
2.6 Onderzoeksdoel.....	16
2.7 Onderzoeksvraag.....	16
Hoofdstuk 3 Methode van onderzoek.....	17
3.1 Onderzoekstype	17
3.2 Onderzoekspopulatie	18
3.3 Dataverzameling.....	18
3.4 Methodologie	20
Hoofdstuk 4 Resultaten	27
4.1 Manieren bij het bespreken van gevoelige onderwerpen	27
4.2 Ervaringen van ouders.....	30
4.3 Ervaringen van de medewerkers.....	31
4.4 Verrichte handelingen	33
4.5 Knelpunten bij het bespreekbaar maken van slaan in de opvoeding	34
Hoofdstuk 5 Conclusie.....	36

5.1 Conclusies.....	36
5.2 Aanbevelingen.....	38
Hoofdstuk 6 Beroepsproduct	39
6.1 Oplossing voor het vraagstuk	39
Hoofdstuk 7 Kritische Reflectie	41
7.1 Discussie	41
7.2 Evaluatie	42
7.3 Waarde beroepsproduct	44
Literatuurlijst	45
Bijlagen	48

Samenvatting

In opdracht van Peuter & Co is er een praktijkonderzoek verricht naar de ervaringen van de medewerkers O & O en ouders van kinderen bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Het onderzoek is uitgevoerd op de speelotheken van Peuter & Co in Rotterdam Delfshaven. In de praktijk is er gesignaleerd dat medewerkers moeite hebben om gevoelige onderwerpen te bespreken met de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken. Dit gaf de aanleiding tot het uitvoeren van een onderzoek.

Middels dit praktijkonderzoek is inzicht verkregen in waar de medewerkers van O & O tegen aan lopen bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met ouders van kinderen. Daarnaast is er gekeken wat voor acties de medewerkers hebben ondernomen om het bespreekbaar te maken. Ook is er gekeken op welke wijze de medewerkers het bespreekbaar kunnen maken met de ouders van kinderen. Zo is er inzicht gekregen in verbeterpunten met als doel handvatten te bieden voor de medewerkers in de ondersteuning aan ouders. Het uitgangspunten van dit onderzoek is kwalitatief te benaderen. Dit komt terug in de mondelinge individuele interviews met de medewerkers van Peuter & Co en een medewerker van het Centrum voor Jeugd en Gezin. Eveneens komt het terug in zowel de individuele als groepsinterviews met de ouders van kinderen van Peuter & Co. Tevens is er literatuurstudie gedaan om verbinding te maken met de praktijk.

De resultaten duiden aan dat de medewerkers van O & O weerstand ervaren in gesprekken met ouders van kinderen over het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Deze weerstand heeft te maken met verschillende visies op opvoeden. Volgens de medewerkers ligt dit aan culturele achtergrond van ouders van kinderen, wat invloed heeft op de opvattingen over het 'slaan in de opvoeding'. Ook zijn er ouders die denken dat het als opvoedingsmiddel ingezet kan worden.

Het doordringen tot mensen dat 'slaan' geen onderdeel is van opvoeding ervaren de medewerkers als een knelpunt tijdens het bespreekbaar maken van dit onderwerp. Eveneens geven zij aan dat de manier waarop het bij de ouder overgebracht wordt, zeer van belang is.

De medewerkers dienen kennis over het omgaan met weerstand te hebben. Met deze kennis kunnen de medewerkers in gesprek met de ouders van kinderen, waardoor de ouders zich begrepen en geaccepteerd voelen.

Geconcludeerd kan worden dat de medewerkers van Peuter & Co invulling kan geven aan de verbetering van het praktijkprobleem. Dit kan gedaan worden door de medewerkers handvatten te bieden voor het omgaan met weerstand. Door middel van deze handvatten kunnen de medewerkers gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken met de ouders van kinderen. Hierbij kan de gesprekstechnieken van motivationele gespreksvoering gebruikt worden. Op deze manier kan het gesprek zo gevoerd worden dat weerstand bij de ouder verdwijnt, waardoor de medewerkers wel kunnen doordringen dat slaan geen onderdeel is van opvoeden. Vervolgens kunnen de medewerkers van Peuter & Co het onderwerp slaan in de opvoeding met de ouder van de kinderen bespreekbaar maken door middel van een themabijeenkomst waarbij gebruik gemaakt wordt van deze handvatten voor het omgaan met weerstand. Tevens kan er naar aanleiding van verdiepende opvoedvragen van de ouders individuele gesprekken gepland worden door de medewerkers van Peuter & Co. De aanbevelingen zijn naar aanleiding van de conclusie gericht op de verbetering van het praktijksituaties van Peuter & Co.

Summary

Commissioned Peuter& Co is a practical research conducted on the experiences of the pedagogic staff and parents of children in the discussion of the topic 'strike in education'. The research was conducted at the toy libraries Peuter& Co in Rotterdam Delfshaven. In practice it has been noted that the pedagogic staff have difficulty discussing sensitive issues with the parents of the children who visit the toy libraries Peuter& Co. And this is the reason why it led to a research.

Through this practical research into where is the pedagogic staff Peuter& Co. to run counter to make the discussion of the strike in the education "the topic with parents of children. We also looked at what actions the teaching staff have considered to take. We also took a look at how the pedagogic staff can make the discussion with the parents of children. We also got an insight in the points that could have been better for the help to aim for better discussions with the children. The principles of this research is to approach qualitatively. This is reflected in the individual oral interview with the teaching staff Peuter& Co and an employee of the Center for Youth and Family. Also it is reflected in both individual and group interviews with the parents of children Peuter& Co. In addition, study of the literature has been done to make a connection with the practice.

The results indicate that the pedagogical staff experienced resistance in conversations with parents of children on the topic 'strike in education'. The resistance has to do with different views on parenting. According to the pedagogical staff is the cultural background of parents of children, what affects the ideas about the 'strike in education'. There are also parents who think it can be used as a means of education. Penetrating to people that "strike" is not a part of the education, experience the pedagogical staff as a bottleneck when to discussion about this topic. They also indicate that the way it is transferred to the parent, is very important. The pedagogical staff must have knowledge about dealing with having resistance. This knowledge can be used in conversations with parents about parenting in different views, whereby parents will feel understood and accepted.

It can be concluded that the pedagogical staff Peuter& Co could give an improvement of the practice problem. The pedagogical staff get guidance for dealing with resistance. Through these handles is it able for the pedagogical staff to talk about sensitive topics with the parents of children. Hereby, the conversation techniques may be used. In this way the conversation be conducted so that resistance at the parents disappears, whereby the employees be able to penetrate that strike is not a part of parenting. Then the pedagogical staff of Peuter& Co can hit the topic in education with the parent of the child discussing by means of a thematic meeting where these handles are used for dealing with resistance. Also there is an opportunity to plan an individual appointment in response to deepening parenting issues with the contributors of Peuter& Co. The recommendations are in response to the claim directed to the improvement of the practical situations of Peuter& Co.

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De leidinggevende van de speeltheek Ali Baba van Peuter & Co was benaderd met de vraag of er nog afstudeeropdrachten klaarlagen. Dat was niet het geval, maar het was een goed idee om samen tot een onderzoeksvraag te komen. In gesprek met de leidinggevende is de gekozen minor 'Geweld in leefomgeving' van de student besproken. Vanuit de opleiding was het ook aangeraden om de afstudeeropdracht te koppelen aan de gekozen minor. Naar aanleiding van een gesprek met de leidinggevende over een onderwerp voor praktijkonderzoek is naar voren gekomen dat de medewerkers van Peuter & Co het nogal lastig vinden om de onderwerpen 'slaan in de opvoeding' en 'de pedagogische tik' bespreekbaar te maken met de ouders. De resultaten van het onderzoek moeten iets opleveren voor de leidinggevende, medewerkers van O & O en de ouders van de kinderen die Peuter & Co bezoeken.

1.2 Context

Peuter & Co (2014) heeft een afdeling peuterspeelzaalwerk en een afdeling opvoedingsondersteuning, waar stage werd gelopen. Opvoedingsondersteuning (onder andere in de vorm van ukkiegroepen, themabijeenkomsten en speelgoed uitleen) wordt gegeven vanuit drie speeltheken verspreid over Rotterdam, om kleine kinderen samen met hun ouders te ondersteunen in de opvoeding en ontwikkeling. Peuterspeelzalen en speeltheken werken samen, bijvoorbeeld door naar elkaar te verwijzen. De vormen van opvoedingsondersteuning die de speeltheken bieden zijn laagdrempelig. Er zit geen verplichting aan.

1.2.1 Opvoedingsondersteuning

De afdeling opvoedingsondersteuning van Peuter & Co wordt hieronder kort toegelicht. De ukkiegroepen is er voor ouders met kinderen van 0 tot 2 jaar en de peuterspeelzaal is er voor kinderen van 2 tot 4 jaar. Door activiteiten aan te bieden die de taalontwikkeling stimuleren, worden de peuters beter voorbereid op de basisschool (Peuter & Co, 2014).

Op de speeltheken wordt er voor weinig geld, leuk, stevig en uitdagend speelgoed uitgeleend. De kinderen tussen 0 en 6 jaar uit de buurt kunnen niet alleen speelgoed komen lenen, maar kunnen ook komen spelen op de Speeltheek. Bovendien worden er activiteiten georganiseerd voor de ouders met hun kinderen op de Ukkiegroepen van de Speeltheken (Peuter & Co, 2014). Verder organiseren de medewerkers van de speeltheken ouderbijeenkomsten en opvoedparty's rondom opvoeden en opgroeien voor de ouders van de kinderen. De ouderbijeenkomsten vinden plaats op de peuterspeelzalen en de opvoedparty's bij de ouders thuis (Peuter & Co, 2014). De medewerkers komen als gast bij de ouders thuis om over een bepaald thema te praten, die de ouders zelf mogen bepalen. Ook vragen zij de ouder(s) om zelf thuis mensen uit haar eigen omgeving uit te nodigen, met het idee dat de ouders in hun eigen omgeving met vertrouwde personen meer kwijt kunnen, dan in grote groepen met onbekende ouders.

1.2.2 Missie & Visie

De missie van Peuter & Co (2014) is: 'Ontwikkelingskansen van kinderen vergroten door de ouders te ondersteunen in opvoeding en ontwikkeling van kinderen'. Peuter & Co heeft de volgende visies op de opvoeding en ontwikkeling van het kind: 'Van spelen word je vrolijk' en 'Spelen is leren'. Spelen is leuk en kinderen leren hier veel van. Ook is spelen noodzakelijk voor een goede ontwikkeling van kinderen. Spelenderwijs worden de peuters gestimuleerd op verschillende ontwikkelgebieden

(Peuter & Co, 2014). Het peuterspeelzaalwerk biedt veelzijdige en passende speel- en leermogelijkheden voor peuters op het gebied van de cognitieve, sociaal-emotionele en motorische ontwikkeling. Bovendien zijn de peuterspeelzalen een wijkgerichte voorziening waar ouders van kinderen tussen de twee en vier jaar elkaar ontmoeten ter bevordering van de opvoedkundige kennis en vaardigheden. Er wordt alles aangedaan om peuters een goede start te geven en hun ouders te ondersteunen bij de opvoeding (Peuter & Co, 2014).

1.2.3 Beleid

Soms is het bespreken van zorgen met ouders moeilijk, omdat ouders niet openstaan voor een gesprek. Het kan ook zijn dat de zorgen over een kind zo groot zijn dat de beroepskracht dit niet zelf kan of wil bespreken met de ouders, bijvoorbeeld bij vermoedens van kindermishandeling. Voor de sectoren jeugdgezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzaalwerk zijn richtlijnen ontwikkeld die aangeven hoe zij met dit soort moeilijke situaties moeten omgaan (Baeten, 2002). Ook heeft Peuter & Co een handelingsprotocol 'Huiselijk geweld en Kindermishandeling' op alle speelotheken en peuterspeelzalen staan. Daarnaast is Peuter & Co ook aangesloten bij SISA. Bij vermoedens en/of het signaleren van huiselijk geweld en/of kindermishandeling volgt de medewerker van Peuter & Co de vijf stappen van de meldcode (Uitvoeringsprotocol, 2014). Peuter & Co is als werkmaatschappij onderdeel van de HefGroep. Het is een professionele, dienstverlenende, kindgerichte organisatie, die proactief en flexibel de ontwikkelingskansen van peuters optimaliseert. Peuter & Co heeft vestigingen in meerdere deelgemeenten van Rotterdam.

1.2.4 Regionale, nationale en internationale ontwikkelingen

Regionale ontwikkelingen

De roep om een betere preventieve aanpak werd vanaf het begin van deze eeuw steeds groter (Bonnet, 2013). Het ministerie van Jeugd en Gezin heeft de bestrijding van kindermishandeling tot een van de centrale thema's in zijn programma gemaakt. In het Actieplan Aanpak Kindermishandeling (2007) geeft het ministerie aan dat de komende jaren zal worden geïnvesteerd in de verspreiding van een regionale samenhangende aanpak van kindermishandeling, ontwikkeld binnen proefregio's RAAK (Reflectie en Actiegroep Aanpak Kindermishandeling). Centraal in deze werkwijze staat de sluitende aanpak, dat wil zeggen dat regionale partners op het terrein van preventie, vroege interventies, diagnostiek, (geïndiceerde) hulpverlening en bescherming afspraken maken over hun bijdrage aan het voorkomen en aanpakken van kindermishandeling (Ministerie voor Jeugd en Gezin, 2007). Met de komst van een nieuw kabinet in september 2010 werd Ministerie voor Jeugd en Gezin echter weer afgeschaft. Van 2008 tot 2010 is de RAAK methode in 35 regio's in Nederland uitgevoerd. Alle regio's hebben een werkplan gemaakt over de samenwerking, hoe te handelen en geschoold te worden (Bonnet, 2013).

In het nieuwe Actieplan Aanpak Kindermishandeling 'Kinderen Veilig' (2011) is het bundelen van de krachten bij een melding van kindermishandeling een van de belangrijke acties. Met dit gezamenlijk plan van aanpak werken alle betrokken professionals aan de veiligheid van het kind, de hulpverlening in het gezin en de aanpak van de daders. Het is gericht op het voorkomen, signaleren, stoppen en beperken van de schadelijke gevolgen van kindermishandeling. Er wordt vooral aandacht besteed aan preventie. Dit wordt gedaan door het verstevigen van opvoedingsondersteuning, het ondersteunen en volgen van veelbelovende initiatieven in de aanpak van kindermishandeling en tenslotte op de aanpak van de fysieke mishandeling en seksueel geweld (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011).

Vanaf 2015 organiseert Rotterdam jeugdhulp in de eigen wijk. Er komen in Rotterdam 42 wijkteams jeugd en gezin, waarmee een einde komt aan de huidige situatie dat Rotterdammers met allerlei instellingen en hulpverleners te maken hebben. De gemeente Rotterdam is verantwoordelijk voor alle hulp en ondersteuning aan Rotterdamse kinderen, jongeren en ouders. Hiermee wordt jeugdhulp dicht bij de gezinnen, sneller en goedkoper georganiseerd. De wijkteams jeugd en gezin zijn de belangrijkste vernieuwing van het Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel (Rotterdam, n.d.)

Nationale ontwikkelingen

Op 1 januari 2005 is de wet op de jeugdzorg (Wjz) van kracht geworden. In deze wet wordt de rol omschreven van de verschillende instanties die bij de aanpak van kindermishandeling betrokken zijn. De Wjz stelt de provincies en de drie grootstedelijke regio's (Amsterdam, Rotterdam en Haaglanden) verantwoordelijk voor het bieden van jeugdzorg. Hierbij gaat het om hulp aan kinderen met ernstige opgroei problemen en ouders met ernstige opvoedproblemen. De hulp wordt gecoördineerd door de Bureau Jeugdzorg (Bonnet, 2013). Zo is er in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) van 2007 vastgelegd dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor opvoed- en opgroei ondersteuning. De gemeentelijke hulp is preventief en richt zich op kinderen en ouders bij wie sprake is van een verhoogd risico zoals ontwikkelingsachterstand, schooluitval of criminaliteit, maar voor wie hulp vanuit het Bureau Jeugdzorg (nog) niet nodig is (Bonnet, 2013). Ook werd in 2007 in de gemeente Rotterdam, op initiatief van de wethouder de Rotterdamse Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling ontwikkeld. De kern van deze meldcode bestaat uit een stappenplan voor beroepskrachten bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling (Bonnet, 2013).

Centrum Jeugd en Gezin

In 2008 zijn de eerste Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) tot stand gekomen. In 2011 is er een landelijk dekkend netwerk van CJG's en iedere gemeente heeft minstens één centrum. Iedere gemeente moet er voor zorg dragen dat ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals terecht kunnen met vragen over opvoeden en opgroeien. In het CJG worden verschillende functies op het gebied van opvoedondersteuning, signalering en preventie samengebracht. Vanuit het CJG zijn er tevens verbindingen met bijvoorbeeld het onderwijs en de jeugdzorg. Professionals kunnen zorgwekkende signaleren over kinderen binnen CJG-verband bespreken. Bij zwaardere problemen of een meer ingewikkelde vragen moet de zorg gecoördineerd worden richting jeugdgezondheidszorg, en/of jeugdzorg (Bonnet, 2013).

Wetswijziging

Volgens de Nederlandse wet hebben ouders de plicht en het recht om hun kind te verzorgen en op te voeden. In Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, artikel 247, zijn deze rechten en plichten vastgelegd. Hierin staat dat ouders de zorg en verantwoordelijkheid hebben voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en veiligheid van het kind en de ontwikkeling zijn persoonlijkheid moeten bevorderen. Eveneens heeft ieder kind recht om gezond en veilig te kunnen opgroeien. Kinderen moeten zich kunnen ontwikkelen tot burgers die naar vermogen volwaardig participeren in de samenleving. Ouders en opvoeders hebben hierin een hele belangrijke bijdrage (Douma & Hoes, 2012). Wanneer geweld als opvoedingsmiddel wordt ingezet, wordt het recht van het kind volgens artikel 247 geschonden.

In april 2007 is aan artikel 247 de volgende bepaling toegevoegd: in de verzorging en opvoeding van het kind passen de ouders geen geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende

behandeling toe (Janssen, Wentzel & Vissers, 2013). Het primaire doel van deze wetswijziging is kinderen beter te beschermen tegen geweld door het stellen van een norm: geweld als opvoedingsmiddel is niet acceptabel. Daarnaast moet het nieuwe wetsartikel ouders bewustmaken van de manier waarop zij kinderen grenzen stellen, corrigeren en straffen. De overheid verwacht dat dit bijdraagt aan het voorkomen van kindermishandeling. Ook maakt de nieuwe norm het makkelijker voor beroepskrachten en burgers om geweld in de opvoeding te signaleren, bespreekbaar te maken en ouders hulp aan te bieden bij de opvoeding van hun kinderen (Berge & Geurts, 2009).

Volgens Wolzak (2012) is het duidelijk dat kindermishandeling gevolgen heeft op de manier waarop mensen met elkaar omgaan, wat ook weer invloed heeft op de maatschappij. Het bestrijden van kindermishandeling is niet alleen in het belang van het kind maar ook in het belang van anderen. Het voorkomt ook problemen waar anderen door worden getroffen. De belangrijkste reden voor preventie is natuurlijk het voorkomen van menselijk leed. Maar het heeft ook financiële voordelen. Het bestrijden van overlast en criminaliteit kost de samenleving veel geld. Evenals de voorzieningen om kinderen en volwassenen hulp te bieden om de mishandeling boven te komen. Elke financiële investering in preventie van kindermishandeling is daarom alleen al uit kostenoverwegingen toe te juichen. Preventie voorkomt overigens ook dat er in de opvolgende generaties van een familie steeds nieuwe slachtoffers zijn (Wolzak, 2012).

Internationale ontwikkelingen

In het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), dat door vrijwel alle landen ter wereld is ondertekend, zijn de rechten van kinderen vastgelegd. Het kinderrechtenverdrag gaat ervan uit dat ouders de eerstverantwoordelijken zijn voor de opvoeding en ontwikkeling van het kind en dat de overheid hen daarbij moet ondersteunen. De overheid heeft ook een verantwoordelijkheid als het gaat om de bescherming van kinderen tegen geweld en mishandeling (Berge & Geurts, 2009).

1.3 Onderzoeksorganisatie

Het onderzoek wat uitgevoerd zal worden, zal plaatsvinden op de Speelotheken van Peuter & Co in Rotterdam Delfshaven. Voor het onderzoek wordt er samengewerkt met de vaste medewerkers op de speelotheken, en indien nodig ook met de peuterleidsters op de peuterspeelzalen. De leidinggevende is de opdrachtgever, met wie het onderzoek ook in zijn geheel besproken wordt. Tijdens het onderzoek zal er veel contact zijn met de medewerkers O & O, peuterleidsters en de leidinggevende van Peuter & Co.

1.4 Aansluiting van het onderzoek in de organisatie

Peuter & Co biedt laagdrempelig opvoedingsondersteuning aan ouders van kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar in Rotterdam. Het bespreekbaar maken van onderwerpen rondom mishandeling met de ouders van de kinderen, sluit wel aan bij de context van de organisatie. Omdat Peuter & Co ook preventief werkt, is er gekeken naar het onderwerp 'slaan in de opvoeding' en 'de pedagogische tik'. Bij het voorkomen van probleemsituaties kan een eerste stap 'het bespreekbaar maken' zijn. Een beroepskracht binnen de preventieve opvoedingsondersteuning kan de bronnen van de psychologische onderzoeken van Larzelere (2001), Baumrind (2001) en Gershoff (2002) raadplegen wanneer hij of zij informatie wil opdoen over de waarde van een pedagogische tik. Vervolgens kan er gekeken worden naar mogelijke oplossingen. Op deze manier kunnen de beroepskrachten de ouders van de kinderen de weg wijzen en hun daarbij ondersteunen.

Hoofdstuk 2 Probleemstelling

In dit hoofdstuk wordt eerst het theoretisch kader beschreven. In de deelopjes wordt aangegeven om welk onderwerp het gaat. Alle onderwerpen hebben betrekking op het praktijkprobleem en de organisatie. Om het onderwerp van het onderzoek inzichtelijk te maken, wordt het praktijkprobleem beschreven. Tot slot komt de relevantie van het praktijkprobleem aan bod.

2.1 Geweld en opvoeding

Opvoeding is moeilijk en gaat niet zonder slag of stoot. Het VN-Kinderrechtenverdrag verplicht de overheid om sociale en opvoedkundige maatregelen te nemen om kinderen onder meer te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk geweld (artikel 19) (Bonnet, 2013). In Nederland staat er sinds 2007 in het Burgerlijk Wetboek dat geweld en opvoeding niet samengaan. Er zijn veel gradaties van geweld in de opvoeding: van een incidentele tik op de vingers of een scheldpartij, tot stelselmatig en langdurig slaan, schelden en kleineren. Kindermishandeling is een ernstige vorm van opvoedingsgeweld, maar er is geen heldere scheidslijn tussen het meer 'alledaagse opvoedingsgeweld' en kindermishandeling. Of er sprake is van kindermishandeling, hangt onder andere af van hoe vaak het voorkomt, hoe schadelijk het is voor de ontwikkeling of gezondheid van het kind en van maatschappelijke normen over wat nog wel en wat niet meer acceptabel is in de opvoeding van kinderen. Daarbij zien we ook individuele verschillen: wat de één een pedagogische tik vindt, beschouwt de ander als mishandeling. Sommigen vinden slaan op de billen wel acceptabel, maar een draai om de oren niet, terwijl anderen het laatste geen probleem vinden (Berge & Geurts, 2009).

2.2 Van pedagogische tik tot kindermishandeling

Een pedagogische tik is iedere vorm van fysiek geweld tegenover een kind met de bedoeling dit kind op te voeden. De uitdrukking 'pedagogische tik' verwijst naar twee onverenigbare handelingen, slaan en opvoeden. Wie opvoedt, slaat niet en wie slaat, voedt niet op. Het rechtvaardigen van de pedagogische tik vanuit opvoedkundige overwegingen is gedoemd te mislukken (Stoel, 2011). Bij pedagogische tik gaat het altijd om het controleren of corrigeren van het gedrag van kinderen door het gebruik van fysiek kracht. Meestal door te slaan, met de hand of met een voorwerp (Geurts & Ince, 2006).

2.2.1 Verbod op pedagogische tik

Ouders geven hun kinderen wel eens een tikje. Soms slaan ouders hun kinderen bewust met de bedoeling om het gedrag van het kind te corrigeren, maar soms ook uit onmacht. Ouders zullen meerdere redenen hebben voor het slaan in de opvoeding. Een klap of een tikje brengt het risico met zich mee dat het kan uitlopen tot kindermishandeling. De gevolgen hiervan kunnen verstrekkend zijn. Kinderen kunnen er lichamelijk letsel aan overhouden, ontwikkelingsstoornissen opdoen, emotionele problemen ontwikkelen en er zelfs aan overlijden (Wolzak, 2003). In artikel 247 in boek 1 staat nu ook de volgende zin: 'In de verzorging en opvoeding van het kind passen de ouders geen geestelijke of lichamelijke geweld of enige andere vernederende behandeling toe.' Deze bepaling is vooral toegevoegd om een norm te stellen: geen enkele vorm van geweld is geoorloofd (Bonnet, 2013). De bepaling kwam na een jarenlang debat of de welbekende 'pedagogische tik' de corrigerende klap om kinderen de les te houden, wel geoorloofd is. Yerden (2008) stelt in zijn boek *Families onder druk* dat Turkse en Marokkaanse ouders zich niet kunnen herkennen in het verbod aan ouders en andere

opvoeders om kinderen een 'pedagogische tik' te geven. Ouders beschouwen het als een gewone en geoorloofde manier om kinderen regels bij te brengen. Tegenstanders van de pedagogische tik gaven aan dat slaan, ook een enkel tik, slecht is voor de ontwikkeling van kinderen. Volgens Bonnet (2013) was het onderscheid tussen echte mishandeling, zoals die in het Wetboek van Strafrecht is opgenomen, en een enkele tik vaak niet duidelijk. Nu is er een compleet verbod op slaan, iedere tik is bij de wet verboden (Bonnet, 2013).

Effecten van slaan op verdere ontwikkeling van kinderen

Volgens de hechtingstheorie heeft het vormen van een stabiele/veilige hechting tussen kind en verzorgers grote invloed op het gedrag en de verdere ontwikkeling van het kind. Een stabiele/hechting is nodig voor een gezonde fysieke, psychische, cognitieve, sociale en persoonlijke ontwikkeling van het kind. Het slaan van kinderen in de opvoeding kan leiden tot een instabiele/onveilige hechting, waardoor het kind zich niet meer veilig voelt en geen troost en bescherming opzoekt bij de ouder of opvoeder. Dit heeft als gevolg dat bepaalde ontwikkelingen deels kunnen uitblijven, stagneren of verkeerd verlopen (Douma & Hoes, 2012).

Bovendien heeft het slaan van kinderen negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van kinderen, zowel op korte termijn als op lange termijn. Volgens de sociaal leertheorie wordt het nieuw gedrag aangeleerd door gedrag van anderen of rolmodellen te observeren en vervolgens na te bootsen en eigen te maken (Douma & Hoes, 2012). Kinderen die geslagen worden door hun opvoeders, leren op deze manier dat problemen opgelost worden met geweld. Het gewelddadige en negatieve gedrag wordt overgenomen en geïnternaliseerd als norm en er ontstaat een cyclus van het vertonen van negatief en gewelddadig gedrag. Negatief gedrag bij de ouders leidt zo dus tot negatief gedrag bij het kind (Douma & Hoes, 2012). De kans dat zij in interactie met anderen ook geweld zullen gebruiken wordt hiermee vergroot. Daarnaast kan het slaan van kinderen zich op lange termijn ontwikkelen tot een blijvend moeite hebben met het aangaan, opbouwen en onderhouden van (intieme) relaties en tot een sociaal isolement (Douma & Hoes, 2012).

2.2.2 Kindermishandeling

Volgens de wet op Jeugdzorg is kindermishandeling 'elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel' (Geurts & Ince, 2006). Kindermishandeling komt in alle culturen en alle lagen van de bevolking voor en is dus niet specifiek een probleem van bepaalde groepen. Wel is het zo dat bepaalde groepen door allerlei factoren een verhoogd risico lopen op opvoedproblemen of kindermishandeling (Geurts & Ince, 2006). Nijsten (2000) heeft het opvoedingsgedrag van Nederlandse, Turkse, Marokkaanse, Surinaams-Creoolse en Chinese ouders met elkaar vergeleken. In de groep ouders met kinderen van 4 tot en met 18 jaar geeft 17 procent van de Nederlandse moeders hun kind een 'draai om de oren of een tik'. Bij de Turkse moeders gebruikt 20 procent wel eens fysieke straf. Bij de Marokkaanse en Creoolse moeders maakt 25 procent wel eens gebruik van een tik (Geurts & Ince, 2006).

2.2.3 Draagkracht en draaglast

Kindermishandeling kan het gevolg zijn van problemen op verschillende gebieden. In de meeste gevallen is een optelsom van risicofactoren en de afwezigheid van voldoende beschermende factoren nodig om opvoedingsproblemen te doen ontstaan die kunnen leiden tot kindermishandeling

(Geurts & Ince, 2006). Dat blijkt bij veel niet-westerse allochtonen het geval. Zij lijden bijvoorbeeld onder een slechte economische positie, hebben geen sociaal netwerk, hebben last van discriminatie en zijn vaak onzeker over het opvoeden van hun kinderen binnen twee culturen. Deze risicofactoren versterken elkaar en kunnen bijdragen aan gevoelens van isolement, machteloosheid en hulpeloosheid (Geurts & Ince, 2006). In dergelijke omstandigheden kunnen ouders zich vastklampen aan corrigerende opvoedingsmaatregelen die ze uit hun verleden kennen en proberen hun ouderlijk gezag met traditionele middelen en strengheid af te dwingen. Juist de combinatie van stressvolle ervaringen, persoonlijke problemen en gebrek aan sociale ondersteuning kan het evenwicht tussen draaglast en draagkracht van de ouders verstoren. Hierdoor kunnen opvoedingsproblemen ontstaan, die op hun beurt kunnen escaleren in mishandeling en verwaarlozing (Geurts & Ince, 2006). Het balansmodel brengt de draaglast en de draagkracht voor de ontwikkeling van een kind in kaart (Bakker, Bakker, Van Dijke & Terpstra, 2000). De beroepskrachten kunnen hierbij inspelen op de opvoedingsproblemen en opvoedingsondersteuning bieden aan de ouders van de kinderen. Op deze manier kan het escaleren in mishandeling en verwaarlozing voorkomen worden.

2.3 Communiseren met de ouders

Het kan wel voorkomen dat de beroepskrachten zich zorgen maken over de manier waarop ouders met hun kinderen omgaan. De beroepskracht heeft bijvoorbeeld een opvoedingsprobleem gesignaleerd (Berge & Bakker, 2005). Het is gebruikelijk dat professionals in gesprekken met ouders weerstand tegenkomen (Bonnet, 2013). De weerstand kan bij de ouders of opvoeders liggen, maar ook bij de professionals zoals leerkrachten, pedagogische medewerkers, maatschappelijke werkers en artsen.

2.3.1 Handelingsverlegenheid

De terughoudendheid van de professionals valt ook onder de term handelingsverlegenheid (Bonnet, 2013). In het onderwijs wordt wel de volgende definitie gehanteerd (Van der Meer, 2010):

“Handelingsverlegenheid houdt in dat de professional niet handelt of weet te handelen ondanks dat er zorgen of signalen zijn over de betreffende jeugdige en/of ouders. Handelingsverlegenheid ontstaat uit onvermogen om (nog) adequaat te handelen en komt voort uit aarzelingen bij de professional zelf”. Bij het bespreekbaar maken van lastige onderwerpen als ‘slaan in de opvoeding’ en de ‘pedagogische tik’ kan handelingsverlegenheid bij de professionals ook een rol spelen. Vaak durven ze niet hun zorgen over het kind te bespreken met de ouders, omdat ze bang zijn om de vertrouwensrelatie met de ouders op het spel te zetten (Bonnet, 2013). Het is belangrijk om deze zorgen in de vorm van concrete waarnemingen zo veel mogelijk rechtstreeks met ouders te bespreken. In het gesprek wordt nagegaan of de ouders de zorgen herkennen en/of delen en welke mogelijkheden er zijn om de ouders te helpen de situatie te verbeteren (Berge & Bakker, 2005).

2.3.2 Begrippen en definities

In het vervolg van het plan wordt er een keuze gemaakt om het term ‘slaan in de opvoeding’ te gebruiken als onderwerp. De reden hiervoor is dat de definities van de termen ‘pedagogische tik’ en ‘slaan in de opvoeding’ nader zijn bekeken. Volgens Stoel (2011) is de pedagogisch tik ‘iedere vorm van fysiek geweld tegenover een kind met de bedoeling dit kind op te voeden. Bij pedagogische tik gaat het altijd om het controleren of corrigeren van het gedrag van kinderen door het gebruik van fysiek kracht. Meestal door te slaan, met de hand of met een voorwerp (Geurts & Ince, 2006). Slaan in de opvoeding heeft negatieve effecten op de ontwikkeling van kinderen. Ook leren kinderen op deze manier dat problemen opgelost kunnen worden met geweld (Douma & Hoes, 2012).

Bovendien kan het slaan van kinderen het gevolg hebben dat het uit de hand kan lopen en ontaarden in kindermishandeling. Om deze reden is het praktijkprobleem breed genomen door het onderwerp 'slaan in de opvoeding' te relateren aan het problematiek kindermishandeling.

Verder is er in de praktijk gesignaleerd dat er onder de ouders die de Speelotheken van Peuter & Co bezoeken, slaan in de opvoeding voorkomt. Alleen is het lastig om achter te halen bij deze ouders of zij bewust kiezen voor de pedagogische tik of juist slaan in de opvoeding met een ander reden. Om deze reden is er gekozen om verder te gaan met het onderwerp 'slaan in de opvoeding'.

2.4 Praktijkprobleem

Probleemanalyse

Bij dit onderzoek is er sprake van een probleem, omdat het onderwerp 'slaan in de opvoeding' in de praktijk niet bespreekbaar gemaakt wordt. Er is een indruk gekregen dat er binnen sommige gezinnen nog geslagen wordt bij het corrigeren van het gedrag van kinderen. Het probleem dat het niet bespreekbaar gemaakt wordt, doet zich wel voor tijdens themabijeenkomsten en tijdens gesprekken met de ouders op de Speelothek. Tijdens themabijeenkomsten is er gesignaleerd dat de ouders dichtklappen als er over dit onderwerp gesproken wordt. Zij laten merken dat ze daar niet over willen praten. Dit deden de ouders door bijvoorbeeld van onderwerp te veranderen of door aan te geven dat ze daar geen antwoord op willen geven. Ook op een ander moment tijdens het bespreken van het thema 'Regels en grenzen stellen' deed het probleem zich voor. De ouders maakten duidelijk dat zij het stellen van regels en grenzen nogal moeilijk vonden, omdat de situaties soms uit de hand kunnen lopen, bijvoorbeeld door een driftbui van het kind. In zo een situatie kunnen ze moeilijk geduldig blijven en vinden zij het lastig om regels te herhalen of te gaan straffen, waardoor er klappen vallen. Wanneer de medewerker tijdens het gesprek er verder op in wilt gaan, haken de ouders snel af.

Medewerkers Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning

Voor de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning van Peuter & Co is het een gevoelig onderwerp, omdat zij het lastig vinden om hier over te praten. Het wordt voor de medewerkers ook lastiger om het bespreekbaar te maken wanneer de ouders duidelijk maken dat zij er niet over willen praten. Sommige ouders willen er niet over praten, omdat ze vrezen voor de consequenties van het bespreekbaar maken van slaan in opvoeding. Een consequentie daarvan is bijvoorbeeld dat de medewerkers daar een melding van kan maken en vervolgens dat hun kinderen weggenomen kunnen worden. De medewerkers zijn ook voorzichtig met het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen, omdat ze denken dat zij de ouders snel kwijt kunnen raken. De ouders melden zich aan voor de Ukkiegroep of schrijven zij zich in voor de speelotheken. Zij komen dus vrijwillig naar de Peuter & Co en hebben verder geen verplichtingen voor deelname.

Bespreekbaar maken

Het onderwerp 'slaan in de opvoeding' moet bespreekbaar gemaakt worden, om het in Nederland verboden is (Bonnet, 2013). Soms blijft het niet bij een tik of een klap, maar kan de situatie ook uit de hand lopen. Dit kan weer leiden tot kindermishandeling. Het eerste stap bij het oplossen van een probleem is ook meestal bespreekbaar maken. Door bespreekbaar te maken krijgt men inzicht in de situatie, wat weer verder kan helpen met handelen in probleemsituaties.

Ook moet het bespreekbaar gemaakt worden, omdat slaan van kinderen negatieve gevolgen kan hebben op de ontwikkeling van kinderen. Het slaan van kinderen kan op lichamelijk, psychisch, emotioneel, cognitief, gedragsmatig en sociaal gebied gevolgen hebben. Het kan bij kinderen leiden tot gespannenheid, slaapproblemen, gedragsproblemen, eetstoornissen, een groei- of ontwikkelingsachterstand en een verstoord zelfbeeld. Dit geldt voor zowel relatief kort durend geweld als voor langdurend geweld (Douma & Hoes, 2012).

Daarnaast is het van belang dat het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar gemaakt wordt om zo de ouders te kunnen ondersteunen in het hanteren van een veilige omgeving voor hun kinderen. De medewerkers van Peuter & Co willen vanuit hun missie te werk gaan. Het vergroten van ontwikkelingskansen van kinderen door de ouders te ondersteunen in opvoeding en ontwikkeling, zien zij als hun belangrijkste taak (Peuter & Co, 2014). Om deze reden willen de medewerkers van Peuter & Co ook ondersteuning bieden bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. Verder is het in het half jaar dat er stage is gelopen, niet gezien dat het onderwerp bespreekbaar is gemaakt door de medewerkers. In die periode is er geen duidelijke actie ondernomen bij Peuter & Co om het onderwerp 'slaan in opvoeding' bespreekbaar te maken met de ouders. Aan de hand van zo een onderzoek wil men ervoor zorgen dat de medewerkers van Peuter & Co het genoemde onderwerp bespreekbaar maken met de ouders die Peuter & Co bezoeken.

2.5 Relevantie

In Nederland staat er sinds 2007 in het Burgerlijk Wetboek dat geweld en opvoeding niet samengaan (Bonnet, 2013). Geweld in de opvoeding is in strijd met de rechten van kinderen. De overheid heeft een grote verantwoordelijkheid bij het realiseren van het gezond en veilig opgroeien, vooral wanneer extra ondersteuning en zorg nodig is maar ook als bescherming van kinderen nodig is (Douma & Hoes, 2012). Omdat het al bekend is dat opvoeden en geweld niet samengaan, heeft de overheid hier ook een belangrijke rol bij. Door het ontwikkelen van preventieprogramma's voor ouders en kinderen, kunnen de beroepskrachten de ouders ondersteuning bieden bij de opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen. Opvoedingsondersteuning is een bijzondere vorm van preventie. Door ouders opvoedings- of oudercursus aan te bieden, krijgen zij meer vaardigheden aangereikt voor het opvoeden van kinderen, waardoor de kans op kindermishandeling en verwaarlozing afneemt (Janssen, Wentzel & Vissers, 2013).

Sinds 2013 verplicht de Wet meldcode alle organisaties om een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling te hebben. Deze wet verplicht iedere organisatie of instelling die met kinderen, volwassenen en ouderen werkt een meldcode te hebben en het gebruik ervan moeten bevorderen. De meldcode is een stappenplan waarin staat hoe de beroepskrachten moeten omgaan met het signaleren en melden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het is belangrijk dat professionalssignalen herkennen en datgene doen met hun zorgen dat bij hun taken en verantwoordelijkheden past (Douma & Hoes, 2012). Ook hebben zij een belangrijke rol in het uitdragen van de norm dat geweld en opvoeden niet samengaan. Zij hebben immers regelmatig contact met ouders over de opvoeding en ontwikkeling van kinderen (Berge & Geurts, 2009). Het bespreken van de zorgen met ouders van kinderen vinden professionals soms moeilijk, vooral als het om een dergelijk 'beladen' onderwerp gaat. Dit onderzoek kan een bijdrage leveren aan het vergroten van de vaardigheden van de beroepskrachten om beladen onderwerpen met ouders te kunnen bespreken in de preventieve aanpak van kindermishandeling. Door het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders bespreekbaar te maken, kunnen de beroepskrachten de ouders

bewuster maken van de gevolgen van slaan in de opvoeding. Het bespreekbaar maken kan als een eerste stap worden gezien bij het oplossen van opvoedproblemen. Wanneer het niet bespreekbaar wordt gemaakt, bestaat het risico dat de problemen verergeren en alsnog uitmonden in kindermishandeling.

Ook is het duidelijk dat slaan in de opvoeding negatieve gevolgen heeft op de ontwikkeling van kinderen. Schade aan de emotionele ontwikkeling tijdens de jonge jaren kan op adolescentie leeftijd uitmonden in combinaties van ernstige gedragsproblemen, verslaving, crimineel gedrag en psychische problemen. Dit heeft weer een negatieve invloed op de maatschappij door alle overlast die het met zich meebrengt. Het bestrijden van overlast en criminaliteit kost de samenleving veel geld (Wolzak, 2012). Het bespreekbaar maken van opvoedproblemen kan preventief werken in de aanpak van kindermishandeling.

Verder is dit onderzoek voor de opdrachtgever relevant, omdat dit zou kunnen leiden tot verbetering van de communicatie tussen de medewerkers van O & O en de ouders van kinderen die Peuter & Co bezoeken. Met de verbetering wordt er gedoeld op het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Daarbij komt het belang van communicatie bij kijken. De communicatie tussen hulpverlener en cliënt is een essentieel onderdeel van goede zorg (Dijkstra, 2014).

2.6 Onderzoeksdoel

Met dit onderzoek wil men ervoor zorgen dat de medewerkers van Peuter & Co het gevoelig onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar maken met de ouders die Peuter & Co bezoeken.

2.7 Onderzoeksvraag

Vanuit de verkregen informatie en vragen vanuit de organisatie is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: "Hoe kunnen de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning van Peuter & Co het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar maken met de ouders van de kinderen die Peuter & Co bezoeken?"

In de praktijk is er gesignaleerd dat 'slaan in de opvoeding' onder de ouders die de Speelotheken van Peuter & Co bezoeken, voorkomt. Het is belangrijk om de zorgen over het kind in de vorm van concrete waarnemingen zo veel mogelijk rechtstreeks met ouders te bespreken (Berge & Bakker, 2005). De medewerkers op de Speelotheken van Peuter & Co hebben moeite om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders bespreekbaar te maken. Door een onderzoek te doen, wordt er beoogt om ook 'beladen' onderwerpen met ouders te kunnen bespreken. Om de bovenstaande vraagstelling te kunnen beantwoorden, zal er onderzoek gedaan worden. De onderstaande deelvragen zullen als leidraad dienen binnen dit onderzoek.

Deelvraag 1: 'Welke manieren zijn er om gevoelige onderwerpen te bespreken?'

Deelvraag 2: 'Hoe ervaren de ouders om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de medewerkers van Peuter & Co bespreekbaar te maken?'

Deelvraag 3: 'Hoe ervaren de medewerkers van Peuter & Co om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met ouders die Peuter & Co bezoeken bespreekbaar te maken?'

Deelvraag 4: 'Wat hebben de medewerkers van Peuter & Co gedaan om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders bespreekbaar te maken?'

Deelvraag 5: 'Waar lopen de medewerkers van Peuter & Co tegen aan tijdens het bespreken van gevoelige onderwerpen als 'slaan in de opvoeding' met de ouders?'

Hoofdstuk 3 Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de onderzoeksaanpak. De onderzoekstype en onderzoekspopulatie komen eerst aan bod. Vervolgens wordt de methode van dataverzameling beschreven. Aan de hand van de deelvragen wordt een onderbouwing gegeven van de methode van het onderzoek. De betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek wordt per deelvraag beschreven.

3.1 Onderzoekstype

Volgens het boek van Van der Donk & van Lanen (2011) zijn er zes verschillende onderzoeksvormen. In het onderzoek in opdracht van Peuter & Co is gebruik gemaakt van de beschrijvende en de ontwerp of ontwikkelingsonderzoek van onderzoeksvormen. In de beschrijvende vorm van onderzoeken wordt een bepaald vraagstuk beschreven. Dit met als doel om de ervaringen rondom het vraagstuk in kaart te brengen. De ontwerp of ontwikkelingsonderzoeksvorm van onderzoeken heeft als doel iets nieuws te ontwikkelen of te verbeteren (Van der Donk & van Lanen, 2011).

Dit onderzoek betreft voor een groot deel een ontwikkelingsonderzoek. Een professionele organisatie bewaakt en verbetert voortdurend de kwaliteit van de zorg- of dienstverlening. Het ontwikkelen van nieuwe behandelmethoden is een voorbeeld van deze verbetering. Bij dit soort onderzoeken gaat het om de kwalitatieve verbetering van de praktijksituatie (Van der Donk & Van Lanen, 2011). Omdat er een antwoord is gezocht op de vraag hoe de opdrachtgever de probleemsituatie kan verbeteren, is er in zekere mate sprake van een ontwikkelingsonderzoek.

Bovendien is er in dit onderzoek deels sprake van een beschrijvend onderzoek, omdat er is gekeken hoe de medewerkers O & O en de ouders van kinderen die Peuter & Co bezoeken het ervaren om gevoelige onderwerpen met elkaar bespreekbaar te maken.

In het onderzoek zijn de ervaringen van de vaste medewerkers O & O op de speelotheken van Peuter & Co en de ouders van kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken, beschreven. Er is in kaart gebracht welke knelpunten de medewerkers ervaren bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Verder is er gekeken wat voor acties de medewerkers O & O hebben ondernomen om dit onderwerp bespreekbaar te maken met de ouders van de kinderen. Daarnaast is er gekeken naar manieren voor het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. Vervolgens is er inzicht gekregen in verbeterpunten voor de hulpverlening met als doel handvatten te bieden (Van der Donk & van Lanen, 2011).

Verder betreft dit onderzoek een kwalitatief onderzoek, omdat er diepte interviews zijn afgenomen met zowel een aantal vaste medewerkers O & O van Peuter & Co als de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken. Een kwalitatief onderzoek houdt in dat er ingegaan wordt op diepgaande informatie en achterliggende behoeften, meningen en motieven van de organisatie zelf en de betrokkenen (Migchelbrink, 2006). Dit komt in het naderende onderzoek naar voren, omdat de doelgroep is geïnterviewd over hun behoeften en mening op het vraagstuk.

De vragen in de interviews bevatten vooral open vragen. Op deze manier is er meer te weten gekomen over de bevindingen van beide partijen rondom het vraagstuk. Het gaat hier om ervaringen van beide partijen over zowel de positieve als de negatieve punten. Naar aanleiding van de knelpunten zijn beide partijen gevraagd naar verbeterpunten die kunnen helpen de hulpverlening te optimaliseren. Tevens is er nog een diepte interview afgenomen bij de medewerker van Centrum Jeugd en Gezin om na te gaan of er verschillende manieren zijn van het bespreekbaar maken van

gevoelige onderwerpen met de ouders van de kinderen. Verder is de praktijkinformatie in dit onderzoek bekrachtigd door diepgaande theoretische informatie.

3.2 Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie betreft één CJG medewerker, manager ouderbetrokkenheid en opvoedingsondersteuning, driemedewerkers O & O opvoedingsondersteuning en ouderbetrokkenheid en de ouders van kinderen van 0 tot 6 jaar die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken.

Populatie ouders

Het streven was om minimaal zestig ouders te benaderen voor een mondelinge open interview. In eerste instantie is er voor gekozen om een groot aantal respondenten te benaderen voor de interviews. Gezien de tijd en planning van de speelotheken is het naderhand gebleken dat het niet haalbaar was. Het voorgenomen aantal zou haalbaar kunnen zijn, als het onderzoek uitgevoerd zou worden voor een lange periode of in duo's. Om deze reden is er voor gekozen om het aantal respondenten te beperken. In totaal zijn er veertig respondenten benaderd voor het afnemen van de interviews. Hiervan zijn er acht door middel van een individueel interview en tweeëndertig door groepsinterviews bevraagd.

Populatie medewerkers

Voor de individuele open interviews zijn er drie vaste medewerkers ouderbetrokkenheid en opvoedingsondersteuning en de manager ouderbetrokkenheid en opvoedingsondersteuning van Peuter & Co benaderd. Door de samenwerking met het Centrum Jeugd en Gezin is er nog een medewerker van CJG geïnterviewd. Dit met als doel om inzicht te krijgen in de manieren en ervaringen van andere hulpverleners.

3.3 Dataverzameling

Na het verzamelen van data kon het onderzoeksvraag beantwoordt worden. Volgens Van der Donk & Van Lanen (2011) zijn er verschillende methodes om data te verzamelen. Dit zijn als volgt; het bestuderen, observeren, bevragen of bezoeken. Gedurende het onderzoek is er gebruik gemaakt van de methoden 'bestuderen', 'bevragen' en 'bezoeken'. Door middel van het bestuderen van tekstbronnen, is data verzamelt om uiteindelijk antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag. Daarnaast zijn door middel van te bevragen de ervaringen van de medewerkers O & O, de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken en één CJG medewerker achterhaald. Hieronder volgt een beschrijving van hoe de methodes in het onderzoek gehanteerd zijn;

Bestuderen:

- Literatuuronderzoek: Om zowel nationale als internationale literatuur rondom het vraagstuk in kaart te brengen is er gebruik gemaakt van relevante boeken, internetsites en databanken (Nederlands Jeugdinstituut, Google Scholar, Movisie).

Bevragen:

- Door middel van zowel individuele interviews als groepsinterview is er data verzamelt om het onderzoeksvraag te beantwoorden.
- Bij alle vijf medewerkers zijn er individuele interviews afgenomen met open vragen. De interviewleidraad waren minder gestructureerd, omdat er vooral naar de ervaringen zijn gevraagd. Op deze manier kregen de respondenten meer mogelijkheden om zelf ergens op in te gaan (Van der Donk & Van Lanen, 2011).

- Bij de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken zijn er zowel individuele als groepsinterviews afgenomen. Acht ouders zijn benaderd voor de individuele interviews. Daarnaast zijn er acht groepsinterviews gehouden met de ouders van kinderen tijdens de Ukkiegroepen en themabijeenkomsten. Tijdens het afnemen van de interviews is er in eerste instantie gekozen voor een schriftelijke vragenlijst om het onderwerp van de interview in te leiden. Vervolgens zijn er naar aanleiding van de vragenlijst verdiepende vragen gesteld aan de respondenten. Bij de schriftelijke vragenlijst is er gebruik gemaakt van gesloten vragen. Om deze reden waren de schriftelijke vragenlijst voorgestructureerd. Voorgestructureerde data is eenvoudig te analyseren (Van der Donk & Van Lanen, 2011).

Observaties:

- Bij het verzamelen van data voor de deelvragen 2 en 3 zou er gebruik gemaakt worden van de methode 'observeren'. Naderhand is er de keuze gemaakt om niet te gaan observeren. In dit geval zou de interactie tussen de medewerkers en de ouders van de kinderen geobserveerd worden. Voor het beantwoorden van de deelvraag is data uit observatie niet noodzakelijk. Data wat verkregen wordt door middel van bevragen en bestuderen is voldoende om de deelvraag te kunnen beantwoorden. Daarnaast is er in de praktijk geconstateerd dat het niet toepasselijk is. Om de interactie tussen de medewerkers en de ouders van de kinderen tijdens het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen te kunnen observeren, zou zo een situatie gecreëerd moeten worden. De situatie kan in dit geval zijn werkelijkheid missen. Bovendien zouden observaties objectief moeten blijven. De observatie van de interactie zou subjectief zijn en dat maakt het onderzoek niet meer valide en betrouwbaar. Tijdens de interactie tussen de medewerker en de ouder is het lastig om een betekenis te geven aan bijvoorbeeld mimiek of lichaamshouding van de geobserveerde. Door middel van een observatie is dat moeilijk meetbaar, omdat het door de onderzoeker anders opgevat kan worden of juist een andere betekenis aan gegeven kan worden.

Bezoeken:

- De speelotheken van Peuter & Co zijn meerdere malen bezocht voor het afnemen van de interviews bij de respondenten. De eerste bezoek aan de speelotheken had als doel om medewerkers O & O duidelijk te maken wat het onderzoeksdoel is en wat de onderzoeksactiviteiten waren. Voor het afnemen van de interviews zijn er vervolgens afspraken gemaakt met de medewerkers O & O. Tijdens de bezoeken aan de speelotheken zijn relevante documenten bestudeerd, dagprogramma bekeken en eerste contact met de doelgroep gelegd.

3.4 Methodologie

Hieronder zijn de methoden die gebruikt zijn voor het beantwoorden van de deelvragen nader beschreven. De instrumenten die daarbij gebruikt zijn komen ook aan de orde. Tevens komen per deelvraag de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek aan bod.

➤ **Deelvraag 1: ‘Welke manieren zijn er om gevoelige onderwerpen te bespreken?’**

Methode

Deelvraag 1 is door middel van de methode bestuderen en bevragen beantwoord. Vanuit de literatuur is inzicht verkregen over manieren om gevoelige onderwerpen te bespreken. Tekstbronnen als artikelen en boeken en zijn bestudeerd. Hierbij is er bestudeerd wat belangrijk is bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen en hoe dit overgebracht kan worden aan de ouders. Ook is het van belang geweest om de specifieke kenmerken van de doelgroep voor de ogen te houden. Verder zijn de medewerkers O & O van de speelotheken en de leidinggevende bevraagd om meer inzicht te krijgen in de doelgroep. Daarnaast is één medewerker van Centrum Jeugd en Gezin bevraagd of zij manieren kennen om gevoelige onderwerpen met de ouders van de kinderen bespreekbaar te maken. De medewerkers van de speelotheken werken samen met de medewerker van CJG bij het organiseren van bepaalde themabijeenkomsten. Op deze manier is het vraagstuk vanuit een ander kant bekeken om meer inzicht te krijgen in de manieren van andere hulpverleners.

Analyse

Bij het analyseren van de tekstbronnen heeft de onderzoeker de kijkkader gebruikt als instrument. Hierin zijn de concreet omschreven kijkpunten geformuleerd. Door de bronnen vanuit deze kijkpunten te bestuderen zijn er tekstfragmenten verzameld die relevant zijn voor het onderzoek (Van der Donk & Van Lanen, 2011). Bij het bestuderen van tekstbronnen is er gebruik gemaakt van de volgende kijkpunten:

- Wat is belangrijk is bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen?
- Hoe kan dit het beste overgebracht worden aan de ouders?
- Wat zijn de specifieke kenmerken van de doelgroep?

Bij het afnemen van interviews bij de medewerkers O & O, leidinggevende en de CJG medewerker zijn deze kijkpunten meegenomen. De respondenten zijn bevraagd wat zij belangrijk vinden bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen, hoe zij gevoelige onderwerpen bespreekbaar kunnen maken en wat de specifieke kenmerken van de doelgroepen zijn waarmee ze werken.

Validiteit

Om de validiteit van het onderzoek te waarborgen is data op verschillende manieren verzameld. Bij het bestuderen van de tekstbronnen is er gekeken naar manieren of methoden die worden gebruikt bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. Door data te verzamelen met behulp van verschillende bronnen is de brontriangulatie toegepast. Om een beter beeld te krijgen, zijn er meerdere bronnen opgezocht. Verder zijn de medewerkers bevraagd door middel van een individueel open interview.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van de tekstbronnen zijn bepaald door alleen wetenschappelijk artikelen en/ of boeken te raadplegen. Ook zijn er meerdere tekstbronnen bestudeerd, waarbij is gelet op de volgende punten; Publicatie van de tekstbron, in hoeverre het gecontroleerd kon worden, auteur van de tekstbron, manier van verzamelen van de tekstbron, naar welke bronnen er is verwezen in de publicatie en met welk doel de tekstbron is geschreven (Van der Donk & Van Lanen, 2011). Daarnaast zijn er relevante literatuur gebruikt die niet ouder is dan 10 jaar. Dit om te voorkomen dat er gebruik is gemaakt van kennis waarvan het tegendeel is bewezen of irrelevant is voor de huidige (maatschappelijke) context.

Verder zijn individuele mondelinge open interviews gehouden met de medewerkers. Om de betrouwbaarheid te waarborgen zijn er bij de medewerkers tijdens de individuele interviews dezelfde vragen gesteld. Ook is er van elk interview met toestemming van de respondent een geluidsopname gemaakt om verder geen data te missen. Om de kans op vertekening te verkleinen heeft de onderzoeker de interviews tijdig (zo snel mogelijk nadat ze hebben plaats gevonden) uitgewerkt (Migchelbrink, 2006).

- ***Deelvraag 2: 'Hoe ervaren de ouders om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de medewerkers van Peuter & Co bespreekbaar te maken?'***

Methode

Deelvraag 2 is beantwoord door middel van de methode bevragen en bezoeken. De onderzoeksactiviteit 'bezoeken' bestaat in feite uit een mix van de onderzoeksactiviteiten 'bestuderen', 'observeren', en 'bevragen' (Van der Donk & Van Lanen, 2011). Tijdens de eerste bezoek aan de speelotheken heeft de onderzoeker de medewerkers O & O duidelijk gemaakt wat het doel van het onderzoek is. Voor het afnemen van de interviews zijn er vervolgens afspraken gemaakt met de medewerkers O & O. Tijdens de bezoeken aan de speelotheken zijn relevante documenten bestudeerd, dagprogramma bekeken en eerste contact met de doelgroep gelegd.

Bij het verzamelen van data zijn de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken, bevraagd door middel van een groepsinterview. De ouders van de kinderen brengen een bezoek aan de speelotheken van Peuter & Co voor themabijeenkomsten, de Ukkiegroepen of voor speelgoed uitleen. De groepsinterviews vonden plaats tijdens de themabijeenkomst en de Ukkiegroepen op verschillende locaties. De individuele interviews zijn afgenomen bij de ouders van de kinderen die de speelotheken bezoeken voor speelgoed uitleen. Zij komen speelgoed lenen of terugbrengen. Niet alle ouders blijven zitten tijdens de speelothek uren. Om deze reden zijn deze ouders uitgenodigd voor een individueel interview. In totaal zijn er acht groepsinterviews afgenomen en acht individuele interviews afgenomen bij de ouders van de kinderen. In overleg met de medewerkers O & O zijn de groepsinterviews bij de ouders van de kinderen op de Ukkiegroepen afgenomen. Na de groepsactiviteit van de ouders samen met de kinderen zijn de ouders uitgenodigd voor een groepsinterview.

Het aantal respondenten die deelgenomen hebben aan de groepsinterview verschillen per interview. De groepsinterviews zijn gehouden op verschillende momenten en verschillende locaties. De tijden en dagen voor de Ukkiegroepen op de speelotheken staan al vast. Themabijeenkomsten worden ook volgens de planning en afspraken georganiseerd door de vaste medewerkers O & O. Bij het

uitvoeren van de onderzoeksactiviteiten is er rekening gehouden met de planning en dagprogramma van de speelotheken. Door de samenstelling van de groepen tijdens themabijeenkomsten en de Ukkiegroepen is er gekozen om bij deze respondenten groepsinterviews af te nemen. Op deze manier was er afstemming tussen onderzoeksactiviteiten en de groepsactiviteiten op de speelotheken.

Analyse

Bij het analyseren van de schriftelijke vragenlijst is er gebruik gemaakt van de analyse methode 'aantallen berekenen'. Er is gekeken of de ouders wel of geen ervaringen hebben bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de medewerkers van Peuter &Co. Vervolgens is er gevraagd naar de belevingen van de respondenten die wel ervaringen hebben. Om inzicht te krijgen in hun belevingen en meningen rondom het vraagstuk is er verder gekeken of de respondenten het onderwerp bespreekbaar zouden willen maken met de medewerkers van Peuter &Co. De resultaten uit de interviews zijn met getallen aangegeven.

Validiteit

Om de validiteit te vergroten zijn er verschillende vormen van de methode 'bevragen' gebruikt. Bij de respondenten zijn er zowel individuele als groepsinterviews gehouden. Omdat het over een gevoelig thema gaat, is de keuze uitgegaan naar individuele interviews. Door de samenstelling van de groepen op de speelotheken het aantal respondenten is er naast de individuele interviews gekozen voor een groepsinterview. Verder is er vóór de mondelinge interviews met de respondenten nog een schriftelijke vragenlijst afgenomen met als doel om het beter in kaart brengen wat de respondenten werkelijk vinden. Bij het invullen van een vragenlijst vertonen respondenten meestal sociaal wenselijk gedrag (Van der Donk & Van Lanen, 2011). Op deze manier is er data op verschillende manieren verzameld.

Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid te waarborgen zijn er bij de respondenten tijdens de interviews dezelfde vragen gesteld. Om geen data te missen zijn er schriftelijke vragenlijsten afgenomen en is er met de toestemming van de respondenten van elk interview een geluidsopname gemaakt. Ook heeft de onderzoeker de interview tijdig (zo snel mogelijk nadat ze hebben plaats gevonden) uitgewerkt. Dit met als doel om de kans op vertekening te verkleinen (Migchelbrink, 2006). Om het aantal voorgenomen respondenten te benaderen zijn de interviews gehouden binnen de bestaande activiteiten op de speelotheken van Peuter &Co. Er is rekening gehouden met de samenstelling van de groep. In overleg met de medewerkers op de Speelotheken zijn de momenten voor het afnemen van de interviews bepaald. Een geschikte moment was na de groepsactiviteiten, omdat de kinderen vrij gingen spelen en het stuk rustiger werd op de groep. Tijdens de themabijeenkomsten is de laatste kwartier van het voorgenomen tijd vrijgehouden voor de groepsinterviews met de ouders.

➤ **Deelvraag 3: 'Hoe ervaren de medewerkers van Peuter & Co om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met ouders die Peuter & Co bezoeken bespreekbaar te maken?'**

Methode

Deelvraag 3 is beantwoord door middel van de methode 'bevragen' en 'bezoeken'. Tijdens het bezoeken van de speelotheken zijn er bij de medewerkers O & O individuele interviews afgenomen. Dit is een minder gestructureerde interview geweest, omdat er vooral open vragen zijn gesteld. Op deze manier zijn de medewerker bevraagd wat hun ervaringen zijn bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders van de kinderen. Om het vraagstuk vanuit een andere kant te bekijken is de manager ouderbetrokkenheid en opvoedingsondersteuning (leidinggevende) van de speelotheken van Peuter & Co en één CJG medewerker geïnterviewd. De onderzoeker heeft gekozen voor een individuele interview, omdat er vooral naar ervaringen en belevingen wordt gevraagd. Individueel interview biedt de interviewer de mogelijkheid om door te vragen tijdens het bespreken van ervaringen en belevingen van de respondent (Van der Donk & Van Lanen, 2011).

Analyse

Bij het analyseren van data is er gebruikt gemaakt van de methode 'horizontaal vergelijken'. Voor een beter overzicht zijn de antwoorden van de vijf respondenten in dit geval onder elkaar geplaatst. Vervolgens is er een korte samenvatting gegeven van de bevindingen waarbij opmerkelijke verschillen en overeenkomsten zijn beschreven.

Validiteit

Bij de drie medewerkers O & O van de speelotheken van Peuter & Co zijn er individueel open interviews gehouden. Door middel van een individueel open interview zijn er naar de ervaringen, belevingen en opvattingen van de respondenten gevraagd. Verder is de manager en één CJG medewerker geïnterviewd om na te gaan of zij ervaringen hebben met ouders van kinderen bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' of andere gevoelige onderwerpen. Op deze manier is er inzicht verkregen in de manieren van andere hulpverleners rondom het vraagstuk.

Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid te waarborgen zijn er bij de respondenten tijdens de interviews dezelfde vragen gesteld. Om geen data te missen is er met de toestemming van de respondent een geluidsopname gemaakt van de interview. Ook heeft de onderzoeker de interview tijdig (zo snel mogelijk nadat ze hebben plaats gevonden) uitgewerkt. Daarnaast heeft de onderzoeker tijdens het afnemen van de interview bewust geen persoonlijke meningen uitgesproken om de respondent niet te sturen. Dit met als doel om de kans op vertekening te verkleinen (Migchelbrink, 2006).

➤ **Deelvraag 4: ‘Wat hebben de medewerkers van Peuter & Co gedaan om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de ouders bespreekbaar te maken?’**

Methode

Deelvraag 4 is beantwoord door middel van de methode ‘bevragen’ en ‘bezoeken’. Tijdens het bezoeken van de speelotheken zijn er bij de vaste medewerkers O & O individuele interviews afgenomen. Dit is een minder gestructureerde interview geweest, omdat er vooral open vragen zijn gesteld. De onderzoeker heeft gekozen voor individuele interview, omdat er vooral naar ervaringen en belevingen wordt gevraagd. Individueel interview biedt de interviewer de mogelijkheid om door te vragen tijdens het bespreken van ervaringen en belevingen van de respondent (Van der Donk & van Lanen, 2011). Om het vraagstuk vanuit een andere kant te bekijken is de manager ouderbetrokkenheid en opvoedingsondersteuning (opdrachtgever) van de speelotheken van Peuter & Co en één CJG medewerker geïnterviewd. Hierbij is gevraagd wat voor acties de pedagogisch medewerkers hebben ondernomen om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de ouders van kinderen bespreekbaar te maken. De interviews zijn individueel afgenomen bij de medewerkers O & O, omdat zij op de speelotheken in grote lijnen dezelfde taken uitvoeren, maar daarnaast ook de ruimte hebben om het op hun eigen manier uit te voeren. Op deze manier kan de onderzoeker naar persoonlijke ervaringen van de respondenten vragen.

Analyse

Bij het analyseren van data is er gebruikt gemaakt van de methode ‘horizontaal vergelijken’. Voor een beter overzicht zijn de antwoorden van de vijf respondenten in dit geval onder elkaar geplaatst. Vervolgens is er een korte samenvatting gegeven van de bevindingen waarbij opmerkelijke verschillen en overeenkomsten zijn beschreven.

Validiteit

Bij de drie medewerkers O & O op de speelotheken van Peuter & Co zijn er individueel open interviews gehouden. Door middel van een individueel open interview zijn er naar eerdere ervaringen van de respondenten gevraagd. Verder is de manager en één CJG medewerker geïnterviewd om na te gaan of zij eerder acties hebben ondernomen om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ of andere gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken met de ouders van de kinderen. Op deze manier is er inzicht verkregen in de verrichte handelingen van andere hulpverleners rondom het vraagstuk.

Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid te waarborgen zijn er bij de respondenten tijdens de interviews dezelfde vragen gesteld. Om geen data te missen is er met de toestemming van de respondent een geluidsopname gemaakt van de interview. Ook heeft de onderzoeker de interviewstijdig (zo snel mogelijk nadat ze hebben plaats gevonden) uitgewerkt. Daarnaast heeft de onderzoeker tijdens het afnemen van de interview bewust geen persoonlijke meningen uitgesproken om de respondent niet te sturen. Dit met als doel om de kans op vertekening te verkleinen (Migchelbrink, 2006).

➤ **Deelvraag 5: 'Waar lopen de medewerkers van Peuter & Co tegen aan tijdens het bespreken van gevoelige onderwerpen als 'slaan in de opvoeding' met de ouders?'**

Methode

Deelvraag 5 is beantwoord door middel van de methode 'bestuderen', 'bevragen' en 'bezoeken'. Tekstbronnen als artikelen en boeken en zijn bestudeerd. Hierbij is er bestudeerd waar de beroepskrachten mogelijk tegen aan lopen bij het bespreekbaar maken van 'beladen' onderwerpen. Vanuit de literatuur is inzicht verkregen over de knelpunten van beroepskrachten bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen met de ouders van de kinderen.

Verder zijn de medewerkers O & O op de speelotheken en de leidinggevende bevraagd om meer inzicht te krijgen in eerdere ervaringen met betrekking tot het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Om het vraagstuk vanuit een andere kant te bekijken is de leidinggevende van de speelotheken van Peuter & Co en één CJG medewerker geïnterviewd. Vanwege samenwerking met de medewerkers van het CJG is één medewerker bevraagd of zij knelpunten ervaren bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen als 'slaan in de opvoeding' met de ouders van de kinderen.

Analyse

Bij het analyseren van de tekstbronnen heeft de onderzoeker de kijkkader gebruikt als instrument. Hierin zijn de concreet omschreven kijkpunten geformuleerd. Door de bronnen vanuit deze kijkpunten te bestuderen wordt er tekstfragmenten verzameld die relevant zijn voor het onderzoek (Van der Donk & Van Lanen, 2011). Bij het bestuderen van tekstbronnen wordt er gebruik gemaakt van de volgende kijkpunten:

- Wat voor problemen ervaren de beroepskrachten bij het bespreekbaar maken van 'beladen' onderwerpen?
- Waar lopen de medewerkers tegen aan bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen?

Bij het afnemen van interviews bij de medewerkers O & O, de manager en de CJG medewerker zijn deze kijkpunten meegenomen. De respondenten zijn bevraagd wat voor problemen zij ervaren bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. Bij het analyseren van data uit de interviews is er gebruik gemaakt van de methode 'horizontaal vergelijken'. Voor een beter overzicht zijn de antwoorden van de vijf respondenten in dit geval onder elkaar geplaatst. Vervolgens is er een korte samenvatting gegeven van de bevindingen waarbij opmerkelijke verschillen en overeenkomsten zijn beschreven.

Validiteit

Om de validiteit van het onderzoek te waarborgen is data op verschillende manieren verzameld. Bij het bestuderen van de tekstbronnen is er gekeken naar problemen of knelpunten waar de beroepskrachten tegen aanlopen tijdens het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' of gevoelige onderwerpen. Door data te verzamelen met behulp van verschillende bronnen is de brontriangulatie toegepast. Om een beter beeld te krijgen, zijn er meerdere bronnen opgezocht. Naast de brontriangulatie is methodische triangulatie toegepast. De medewerkers zijn bevraagd door middel van een individueel open interview. Op deze manier is er gebruik gemaakt van verschillende dataverzamelmethode (Van der Donk & van Lanen, 2011).

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van de tekstbronnen zijn bepaald door alleen wetenschappelijk artikelen en/ of boeken te raadplegen. Ook zijn er meerdere tekstbronnen bestudeerd, waarbij is gelet op de volgende punten; Publicatie van de tekstbron, in hoeverre het gecontroleerd kon worden, auteur van de tekstbron, manier van verzamelen van de tekstbron, naar welke bronnen er is verwezen in de publicatie en met welk doel de tekstbron is geschreven (Van der Donk & Van Lanen, 2011). Daarnaast zijn er relevante literatuur gebruikt die niet ouder is dan 10 jaar. Dit om te voorkomen dat er gebruik is gemaakt van kennis waarvan het tegendeel is bewezen of irrelevant is voor de huidige (maatschappelijke) context.

Verder zijn individuele mondelinge open interviews gehouden met de medewerkers. Om de betrouwbaarheid te waarborgen zijn er bij de medewerkers tijdens de individuele interviews dezelfde vragen gesteld. Ook is er van elk interview met toestemming van de respondent een geluidsopname gemaakt om verder geen data te missen. Om de kans op vertekening te verkleinen heeft de onderzoeker de interviews tijdig (zo snel mogelijk nadat ze hebben plaats gevonden) uitgewerkt (Migchelbrink, 2006).

Hoofdstuk 4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de relevante kernresultaten van het onderzoek per deelvraag beschreven. De deelvragen worden beantwoord aan de hand van de verkregen informatie uit het literatuuronderzoek en de interviews. In de bijlage zijn de resultaten van het onderzoek in tabellen weergegeven.

Kenmerken van doelgroep

De professional van vandaag die werkt met opvoedingsondersteuning in onze multiculturele samenleving krijgt te maken met kinderen en ouders uit allerlei culturen, met verschillende achtergronden (Burggraaff-Huiskes, 2011). De specifieke kenmerken van doelgroep waarmee de medewerkers van Peuter & Co werken is in tabel 4 van bijlage 5 weergegeven. Uit de resultaten van de interviews over specifieke kenmerken van de doelgroepen is naar voren gekomen dat de doelgroep heel divers is. Volgens de meeste medewerkers is culturele en etnische diversiteit één van de specifieke kenmerken. Ouders van kinderen uit Rotterdam Delfshaven is volgens de leidinggevende en de CJG medewerker het belangrijkste kenmerk.

4.1 Manieren bij het bespreken van gevoelige onderwerpen

Voor het beantwoorden van deze deelvraag zijn de driemedewerkers O & O op de speelotheken, de leidinggevende en één CJG medewerker geïnterviewd. Alle vijf respondenten zijn door middel van individuele interviews bevraagd. In tabellen 1 tot en met 4 in bijlage 5 zijn de antwoorden te vinden die de respondenten hebben gegeven naar aanleiding van de interviewvragen. Hieronder volgt het antwoord op deelvraag 1:

‘Welke manieren zijn er om gevoelige onderwerpen te bespreken?’

Interviews

Uit tabel 1 is te lezen dat alle drie medewerkers O & O wel manieren kennen om gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken met de ouders van de kinderen. Als voorbeeld van manieren hebben deze medewerkers gesprekstechnieken genoemd.

Citaat medewerker 1: “Wat ik zelf vind is dat je altijd een luisterend oor moet hebben en begrip tonen aan ouders.”

Citaat medewerker 2: “Gesprekstechnieken, dat zijn de handvaten die je gebruikt als je zoiets bespreekbaar zou moeten maken.”

De andere medewerker vindt het belangrijk om een stukje van jezelf te vertellen.

Citaat medewerker 3: “Wat ik zelf in de loop van de jaren ervaren heb tijdens de ouderbijeenkomsten of tijdens de speelotheek is om stukje van jezelf te vertellen. Als je vaak je eigen voorbeelden verteld en jezelf opent dan durven anderen ook iets over zich zelf te vertellen. Maar zeg je zelf niets en geef je ze alleen informatie, dan heb je gauw denk ik dat ouders denken, ja je verteld het allemaal wel, maar dat is allemaal praktisch of theoretisch.”

De leidinggevende heeft slechtnieuwsgesprek als voorbeeld van manieren genoemd om een moeilijk onderwerp bespreekbaar te maken met de ouders. Verder is er uit tabel 1 te lezen dat de CJG medewerker ook een manier kent om gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken. Zo geeft zij aan dat 'transparant zijn' een manier kan zijn om gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken.

Citaat CJG medewerker: "Ik denk dat ik gewoon heel transparant probeert te zijn. Ik kan bijvoorbeeld als ik informatie van andere personen krijg, want ik werk natuurlijk met verschillende instanties, die aangeven van goh...er is daar een probleem in dat gezin. Dan probeer ik daar gewoon direct dat te benoemen van 'Ik heb dit gehoord'. En door dat gewoon zo open mogelijk in te benaderen, merk ik vaak dat het voor de ouders helpt om daar zelf ook over te praten en daar zelf ook geen oordeel verder over te hebben."

Opvallend uit tabel 1 is dat alle respondenten gesprekstechnieken als een manier hebben genoemd om gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken met de ouders van de kinderen. Verder is in tabel 2 weergegeven wat de medewerkers van O & O, de leidinggevende en de CJG medewerker belangrijk vinden bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. De eerste medewerker vindt het inlevingsvermogen in gesprekken met ouders, erg belangrijk. De tweede medewerker noemt in gesprekken 'direct zijn' naar de ouders en het geven van het gevoel van 'vertrouwen' als belangrijke punten.

Citaat medewerker 2: "Er is eigenlijk één ding die je kan opnoemen om zo'n gesprek in goede banen te kunnen leiden is vertrouwen. Mensen moeten zich vertrouwt voelen bij jou."

De andere medewerker legt de nadruk op vragen stellen.

Citaat medewerker 3: "Ik denk om te prikkelen die ouder om dingen te vertellen hè door vragen te stellen."

De leidinggevende vindt in gesprekken met ouders belangrijk dat ouders zich veilig voelen. Met respect praten en duidelijk zijn noemt zij als belangrijke punten. Ook de CJG medewerker vindt open, transparant en niet oordelend zijn in gesprekken met de ouders zeer van belang. Bovendien is het belangrijk dat er ruimte is voor de emoties van de ouder en dat de ouder in de waarde wordt gelaten.

Literatuur

Bovendien blijkt uit het literatuuronderzoek dat transparantie ofwel openheid van de hulpverlener een krachtig houdingsaspect is in de samenwerking met ouders. Het draagt bij aan respect en gelijkwaardigheid. Daarnaast zorgt het ervoor dat de ouders weten wat ze kunnen verwachten en wat van hen wordt verwacht (Ehlers & Kuipers, 2009).

Bij gesprekken met ouders rondom gevoelige onderwerpen noemt Bonnet (2013) een aantal aandachtspunten. Deze gesprekken zijn vaak confronterend omdat gevoelige problemen bespreekbaar gemaakt moeten worden. Het is belangrijk om de volgende punten tijdens het gesprek in de gaten te houden:

- Stel open vragen;
- Praat vanuit jezelf ('Ik zie dat..');
- Wees eerlijk en open;
- Respecteren de ervaringsdeskundigheid van ouders;
- Veroordeel niet en toon begrip voor ouders;
- Zwak de zorgen tegelijkertijd niet af;
- Vertel ook wat goed gaat met het kind;
- Maak duidelijk welke hulp je kunt bieden;
- Wanneer de ouders helemaal opgaan in hun emoties, haal de ouders dan terug naar het hier en nu.

Bij een gesprek met allochtone ouders is het volgens Bonnet (2013) belangrijk de volgende punten voor ogen te houden: op culturele verschillen letten, rekening houden met taalverschillen, kennis en inzicht hebben in aspecten van migratie en aandacht besteden aan de intentie van ouders.

Verder blijkt er uit literatuuronderzoek dat de gesprekstechnieken van motivationele gespreksvoering gebruikt kunnen worden in gesprekken met ouders over gevoelige onderwerpen. Motivationele gespreksvoering is een cliënt- en doelgerichte communicatiestijl die de eigen motivatie van cliënten probeert te vergroten door het verkennen en verminderen van hun tegenstrijdige gevoelens over verandering (Van der Veen & Goijarts, 2012).

Bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen kunnen emoties naar voren komen. Door gesprekstechnieken van motivationele gespreksvoering te gebruiken in gesprekken met ouders kunnen de emoties bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen bevestigd worden. Dit zorgt er weer voor dat de ouder zich gehoord en begrepen voelt (Van der Veen & Goijarts, 2012).

4.2 Ervaringen van ouders

Voor het beantwoorden van deze deelvraag zijn er veertig ouders van de kinderen die de speeltotheken van Peuter & Co in Delfshaven bezoeken, geïnterviewd. De antwoorden van de respondenten zijn verkregen door middel van zowel individuele als groepsinterviews. Verder zijn er in tabellen 6 en 7 in bijlage 6 antwoorden te vinden die de respondenten hebben gegeven naar aanleiding van de interviewvragen. Hieronder volgt het antwoord op deelvraag 2:

‘Hoe ervaren de ouders om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de medewerkers van Peuter & Co bespreekbaar te maken?’

Interviews

Uit tabel 5 hieronder is op te maken dat vijf van de veertig respondenten een ervaring hebben bij het bespreekbaar maken van het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de medewerkers van Peuter & Co. Hieruit is er ook te lezen dat vijfendertig van de veertig respondenten geen eerdere ervaring hebben met de medewerkers van Peuter & Co.

Tabel 5: Heeft u ervaringen met de medewerkers van Peuter & Co bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen?

	Aantal respondenten		
Antwoorden:	Ja	Nee	
Individuele interviews	1	7	8
Groepsinterview	4	28	32
Totaal	5	35	40

Verder komt er uit tabel 6 naar voren dat alle vijf respondenten een positieve ervaring hebben met de medewerkers van Peuter & Co. Twee van deze respondenten hebben deze ervaring opgedaan tijdens een groeps-, of themabijeenkomst. Andere drie respondenten hebben hier een individueel gesprek met de medewerkers van Peuter & Co over gevoerd. Hieronder volgen een aantal citaten van de respondenten.

Citaat respondent 1: “...het is ook niet dat zij komen oordelen, ze komen je gewoon helpen om te gaan kijken hoe je de situatie anders kan aanpakken.”

Citaat respondent 2: “Ik vind het juist goed dat medewerkers mij tips geven, want daar leer je wat van.”

Citaat respondent 3: “Ja, positief maar het was meer een themabijeenkomst.”

Citaat respondent 4: “Omdat mijn kind losse handjes heeft. Daar heb ik het wel over gehad. Ik vond het goed, want soms weet ik niet wat ik moet doen. En na zo een gesprek voelt het wel beter, omdat je ook weet wat je moet doen.”

4.3 Ervaringen van de medewerkers

Voor het beantwoorden van deze deelvraag zijn de drie medewerkers O & O op de speelotheken, de leidinggevende en één CJG medewerker geïnterviewd. Alle vijf respondenten zijn door middel van individuele interviews bevraagd. In tabel 8 in bijlage 7 zijn de antwoorden te vinden die de respondenten hebben gegeven naar aanleiding van de interviewvragen. Hieronder volgt het antwoord op deelvraag 3:

‘Hoe ervaren de medewerkers van Peuter & Co om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met ouders die Peuter & Co bezoeken bespreekbaar te maken?’

Interviews

Alle drie medewerkers O & O hebben ervaringen met het bespreekbaar maken van het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken. Uit tabel 9 is te lezen dat twee van de drie medewerkers O & O positieve ervaringen hebben bij het bespreekbaar maken van het onderwerp. Hieronder volgen een aantal citaten uit de interviews met de respondenten.

Citaat medewerker 1: “Mijn ervaringen zijn positief. Het is een onderwerp waarvan je ziet dat heel veel ouders uit onmacht een tikje geven of schelden tegen hun kinderen, omdat ze niet weten dat het ook op een andere manier kan.”

Citaat medewerker 3: “Als ik een thema geef over opvoeding in liefde, vind ik zelf een heel belangrijk stuk dan maak wel op die manier bespreekbaar. Hè, dus ga je liefdevol om met je kind, wat gebeurt er zodra er klappen vallen en geweld bij zijn. Wat doet dat met het kind. Dus op die manier maak ik het wel bespreekbaar.”

Een van de drie medewerkers O & O heeft hier een individueel gesprek over gevoerd met de opvoeder van het kind. De opvoeder kwam het de medewerker vertellen dat haar kleinkind geslagen werd door zijn vader. Hieronder volgt een citaat van deze medewerker waaruit op te maken is dat zij het gesprek lastig vond.

Citaat medewerker 2: “De eerste vond ik heel moeilijk, want dat was ook de eerste keer dat ik zoiets had gehoord. Ik wist even niet wat ik moest doen. Ik moest hard gaan nadenken over wat ik moest doen, welke stappen ik moest nemen en of ik er een melding van moest maken of niet.”

Verder heeft de leidinggevende er geen ervaringen mee. Daarentegen heeft de CJG medewerker wel ervaring met het bespreekbaar maken van het onderwerp slaan in de opvoeding. Dit is alleen ter sprake geweest wanneer de CJG medewerker gaandeweg in een gesprek erachter kwam dat ouders af en toe een corrigerende tik geven.

Uit tabel 9 blijkt dat twee van de medewerkers O & O geen moeite hebben om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de ouders van de kinderen bespreekbaar te maken. De ene medewerker verklaard dit vanuit de eigen levenservaring en haar leeftijd, omdat ze een stuk ouders is dan de mensen met wie ze werkt. Zij heeft het onderwerp vaker besproken met de ouders van de kinderen. De andere medewerker heeft positieve ervaringen over het thema ‘Opvoeden in liefde’ die zij heeft gegeven aan de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken.

Citaat medewerker 3: "... zo een thema over opvoeden in liefde vond ik echt weer leuk en fijn ook verhelderend, want het is ook weer een soort eyeopener naar ouders toe van Godse ik had het nog niet gezien, want ieder ouder wilt het beste voor zijn kind."

Ook heeft de leidinggevende geen moeite om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar te maken met de ouders van de kinderen.

Citaat leidinggevende: "Als het besproken moet worden, dan wordt het gedaan."

Echter gaf de CJG medewerkeraan dat het niet altijd leuk is om gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken met de ouders van de kinderen.

Citaat CJG medewerker: "Ik heb ook wel eens casussen gehad dat ouders heel boos waren en dat je dan van allerlei narigheid terugkrijgt. Terwijl je wel met juiste bedoelingen dingen hebt gedaan en heb aangepakt. Het gaat ook wel eens mis natuurlijk."

4.4 Verrichte handelingen

Voor het beantwoorden van deze deelvraag zijn de driemedewerkers O & O op de speelotheken, de leidinggevende en één CJG medewerker geïnterviewd. Alle vijf respondenten zijn door middel van individuele interviews bevraagd. In tabel 10 in bijlage 8 zijn de antwoorden te vinden die de respondenten hebben gegeven naar aanleiding van de interviewvragen. Hieronder volgt het antwoord op deelvraag 4:

‘Wat hebben de medewerkers van Peuter & Co gedaan om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de ouders bespreekbaar te maken?’

Interviews

Uit tabel 10 is op te maken dat de drie vaste medewerkers O & O al eerder actie hebben ondernomen om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de ouders van de kinderen bespreekbaar te maken. Alle drie de medewerkers hebben dit onderwerp bespreekbaar gemaakt door middel van een themabijeenkomst. Het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ is tijdens themabijeenkomsten door de medewerkers bespreekbaar gemaakt met vergelijkbare onderwerpen als ‘Opvoeden zonder geweld’, ‘Opvoeden in liefde’ en ‘Regels en grenzen’.

Daarnaast blijkt uit de interviews met de medewerkers dat een van de drie medewerkers O & O het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ bespreekbaar heeft gemaakt met de opvoeder van het kind. Dit is een individueel gesprek geweest. De medewerker heeft in overleg met de opvoeder actie ondernomen om een melding te maken bij het Advies-, en Meldpunt Kindermishandeling, huidige ‘Veilig Thuis’. Hieronder volgen een aantal citaten van de medewerkers.

Citaat medewerker 1: “Ja, drie jaar geleden hebben wij met een oud student van ons meerdere thema’s over gegeven bij verschillende peuterspeelzalen. Het onderwerp was toen ‘opvoeden zonder geweld’.”

Citaat medewerker 2: “Ja, maar los van de situatie wat ik heel heftig vond, heb ik verder geen moeite om het bespreekbaar te maken. Buiten dat is het ook niet zo vaak voorgekomen dat ik over zo’n onderwerp moest praten, maar ik maak het wel tijdens thema’s als ‘Regels en grenzen’ en bijeenkomsten bespreekbaar.”

Citaat medewerker 3: “Nee, wat ik je zeg ik ben toen wel in actie gekomen om dat als onderwerp bespreekbaar te maken op die vlak hè. Maar niet zo van een onderwerp over geweld of seksuele misbruik. Dat heb ik niet zo direct, maar meer indirect gedaan.”

Verder is er uit tabel 10 te lezen dat de leidinggevende en de CJG medewerker daarentegen niet eerder een actie hebben ondernomen om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ bespreekbaar te maken met de ouders van de kinderen.

4.5 Knelpunten bij het bespreekbaar maken van slaan in de opvoeding

Voor het beantwoorden van deze deelvraag is er literatuuronderzoek gedaan en zijn de driemedewerkers O & O op de speelotheken, de leidinggevende en één CJG medewerker geïnterviewd. Alle vijf respondenten zijn door middel van individuele interviews bevraagd. In tabel 11 van bijlage 9 zijn de antwoorden te vinden die de respondenten hebben gegeven naar aanleiding van de interviewvragen. Hieronder volgt het antwoord op deelvraag 5:

‘Waar lopen de medewerkers van Peuter & Co tegen aan tijdens het bespreken van gevoelige onderwerpen als ‘slaan in de opvoeding’ met de ouders?’

Interviews

Uit tabel 11 is op te maken dat de drie medewerkers van O & O knelpunten ervaren bij het bespreekbaar maken van het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’. Twee van de drie medewerkers noemen soortgelijke knelpunten, namelijk het ‘doordringen tot mensen’.

Citaat medewerker 1: “Het doordringen tot mensen. Je hebt mensen die blijven volhouden, want in heel veel culturen is het normaal om een tikje te geven. Daar moet je op kunnen doordringen. Je moet het kunnen doorbreken.”

Citaat medewerker 2: “Ik denk dat het lastig wordt als je mensen tegenover je zou hebben die er van overtuigd zijn dat het een onderdeel van opvoeden is. Die mensen zijn er, zij vinden dat slaan een onderdeel van opvoeden is en dat je dat kunt inschakelen als middel.”

Citaat medewerker 3: “Ja, dat ouders wel schrikken of als je bespreekbaar maakt van je komt hier wel toch dicht erbij. ‘Denk je wel dat ik mijn kind sla’. Ze voelen dan gelijk eeh, niet dat ze het echt doen.”

Een ander medewerker vindt het lastig als de ouders schrikken wanneer het bespreekbaar wordt gemaakt. De manier waarop het overgebracht wordt bij de ouder is volgens haar een belangrijk punt bij het bespreekbaar maken van het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’.

De leidinggevendeweeet daar integendeel niet waar zij tegen aan zou lopen bij het bespreekbaar maken van het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de ouders van de kinderen. Een ander belemmering die door de CJG medewerker is genoemd is dat je vooroordelend kan overkomen als je de ouder hierop aanspreekt. De ouders krijgen het gevoel dat zij het niet goed doen. Hierdoor wordt de ouder weggezet als een slechte ouder.

Citaat CJG medewerker: “..dat is natuurlijk heel vervelend om de ouders op de vingers te tikken.”

Literatuuronderzoek

Uit literatuuronderzoek is naar voren gekomen dat professionals het lastig vinden om gesprekken over gevoelige onderwerpen met de ouders te voeren. Bij een vermoeden van kindermishandeling bijvoorbeeld zien professionals vooral op tegen het aangaan van een gesprek met de ouders. De weerstand zich te bemoeien met andermans opvoeding is groot. Daarnaast is er angst voor een agressieve reactie van de ouders (Bonnet, 2013). Ook is samenwerken geen vanzelfsprekendheid. De hulpverlener kan meegesleurd worden in zijn enthousiasme of zijn gevoel te weten hoe het zit. De ouder kan wantrouwig zijn naar de hulpverleners of erg gevoelig op sommige opmerkingen reageren. Weerstand kan de kop opsteken. In de regel is weerstand snel voelbaar aan beide kanten.

De ouder voelt zich niet gehoord of gekwetst. De hulpverlener krijgt het idee dat de ouder zich ontoegankelijk opstelt en niet echt meewerkt. Als leider van het proces is het aan de hulpverlener om weerstand te signaleren. De hulpverlener kan dit signaal lezen en opnieuw aansluiting zoeken bij de ouder (Ehlers& Kuipers, 2009).

Hoofdstuk 5 Conclusie

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksvraag beantwoord. Naar aanleiding van de verkregen data uit literatuurstudie en interviews met de medewerkers van O & O, leidinggevende O & O, CJG medewerker en ouders van kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken worden er conclusies getrokken om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Vervolgens wordt naar aanleiding van de conclusie aanbevelingen gedaan.

5.1 Conclusies

In dit paragraaf wordt er antwoord gegeven op de deelvragen die leiden tot het beantwoorden van het onderzoeksvraag.

Deelvraag 1: ‘Welke manieren zijn er om gevoelige onderwerpen te bespreken?’

Door middel van gesprekstechnieken maken de medewerkers van O & O gevoelige onderwerpen bespreekbaar met de ouders van kinderen. Bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen kunnen emoties naar voren komen. Door gesprekstechnieken van motivationele gespreksvoering te gebruiken in gesprekken met ouders kunnen de emoties bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen bevestigd worden. Dit zorgt er weer voor dat de ouder zich gehoord en begrepen voelt (Van der Veen & Goijarts, 2012). Ook is het geven van een themabijeenkomst een manier om gevoelige onderwerpen in het algemeen met ouders te bespreken. Volgens de medewerkers kunnen er naar aanleiding van verdiepende opvoedvragen van de ouders individuele gesprekken gepland worden. De openheid van de hulpverlener in de samenwerking met de ouders is hierbij zeer van belang. Het draagt bij aan respect en gelijkwaardigheid, wat essentieel is in de samenwerking met ouders. Daarnaast zorgt het ervoor dat de ouders weten wat ze kunnen verwachten en wat van hen wordt verwacht (Ehlers & Kuipers, 2009). Tevens is het volgens Bonnet (2013) belangrijk om de volgende punten mee te nemen in gesprekken met allochtone ouders; op culturele verschillen letten, rekening houden met taalverschillen, kennis en inzicht hebben in aspecten van migratie en aandacht besteden aan de intentie van ouders.

Deelvraag 2: ‘Hoe ervaren de ouders om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de medewerkers van Peuter & Co bespreekbaar te maken?’

Bij het bespreekbaar maken lastige onderwerpen is het gebruikelijk dat professionals in gesprekken met ouders weerstand tegenkomen (Bonnet, 2013). De weerstand kan bij de professionals liggen, maar ook bij de ouders of opvoeders. De respondenten die een ervaring hebben met het bespreekbaar maken van het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met de medewerkers van Peuter & Co hebben het positief ervaren. Daarnaast heeft meer dan de helft van de respondenten hier geen ervaringen mee.

Deelvraag 3: ‘Hoe ervaren de medewerkers van Peuter & Co om het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ met ouders die Peuter & Co bezoeken bespreekbaar te maken?’

Bij het bespreekbaar maken van lastige onderwerpen als ‘slaan in de opvoeding’ kan handelingsverlegenheid bij de professionals ook een rol spelen. Vaak durven ze niet hun zorgen over het kind te bespreken met de ouders, omdat ze bang zijn om de vertrouwensrelatie met de ouders op het spel te zetten (Bonnet, 2013). Het is belangrijk om deze zorgen in de vorm van concrete waarnemingen zo veel mogelijk rechtstreeks met ouders te bespreken. In het gesprek wordt nagegaan of de ouders de zorgen herkennen en/of delen en welke mogelijkheden er zijn om de

ouders te helpen de situatie te verbeteren (Berge & Bakker, 2005). Naar aanleiding van de interviews met de medewerkers van Peuter & Co is gebleken dat de ervaringen met het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders van kinderen in groepsverband positief zijn.

Deelvraag 4: 'Wat hebben de medewerkers van Peuter & Co gedaan om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders bespreekbaar te maken?'

Het kan wel voorkomen dat de beroepskrachten zich zorgen maken over de manier waarop ouders met hun kinderen omgaan. De beroepskracht heeft bijvoorbeeld een opvoedingsprobleem gesignaleerd (Berge & Bakker, 2005). Alle drie medewerkers van O & O hebben het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar gemaakt door middel van een themabijeenkomst. Dit onderwerp is tijdens themabijeenkomsten door de medewerkers bespreekbaar gemaakt met vergelijkbare onderwerpen als 'Opvoeden zonder geweld', 'Opvoeden in liefde' en 'Regels en grenzen'.

Deelvraag 5 'Waar lopen de medewerkers van Peuter & Co tegen aan tijdens het bespreken van gevoelige onderwerpen als 'slaan in de opvoeding' met de ouders?'

Het doordringen tot mensen dat 'slaan' geen onderdeel is van opvoeding ervaren de medewerkers als knelpunten tijdens het bespreekbaar maken van dit onderwerp. Dit lijkt te maken te hebben met de verschillende visie op opvoeden van de ouders van kinderen. De manier waarop het bij de ouder overgebracht wordt is hierbij van groot belang. Volgens Yerden (2008) kunnen Turkse en Marokkaanse zich niet herkennen in het verbod aan ouders en andere opvoeders om hun kinderen te slaan in de opvoeding. Ouders beschouwen het als een gewone en geoorloofde manier om kinderen regels bij te brengen.

Naar aanleiding van de resultaten van de deelvragen kan er een gezamenlijke conclusie worden getrokken wat antwoord geeft op het onderzoeksvraag. De onderzoeksvraag luidt als volgt:

"Hoe kunnen de medewerkers van Peuter & Co het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar maken met de ouders van de kinderen die Peuter & Co bezoeken?"

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is het belangrijk om te kijken hoe de knelpunten bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen weg te werken zijn. De medewerkers O & O geven aan dat zij weerstand ervaren bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding', wat mogelijk te maken heeft met de verschillende visies op opvoeden. Geconcludeerd kan worden dat eerst de weerstand bij de ouders opgelost moet worden. Medewerkers moeten eerst weten hoe zij met weerstand moeten omgaan voordat zij het onderwerp slaan in de opvoeding bespreekbaar gaan maken met de ouders in de vorm van een themabijeenkomst. Dit kan gedaan worden door de medewerkers handvatten te bieden voor het omgaan met weerstand. Met behulp van deze handvatten kunnen de medewerkers omgaan met weerstand die zij ervaren bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen met ouders. Binnen motivationele gespreksvoering staat het opbouwen van een goede samenwerkingsrelatie tussen professional en cliënt centraal. Motiverende gespreksvoering vermindert hierbij ook weerstand (Van der Veen & Goijarts, 2012). Op deze manier kan het gesprek zo gevoerd worden dat weerstand bij de ouder verdwijnt, waardoor de medewerkers wel kunnen doordringen dat slaan geen onderdeel is van opvoeden. Vervolgens kunnen de medewerkers van O & O het onderwerp slaan in de opvoeding met de ouders van de kinderen bespreekbaar maken door middel van een themabijeenkomst waarbij gebruik gemaakt

wordt van deze handvatten voor het omgaan met weerstand. Tevens kan er naar aanleiding van verdiepende opvoedvragen van de ouders individuele gesprekken gepland worden door de medewerkers van O & O.

5.2 Aanbevelingen

Uit de resultaten en de conclusies zijn de onderstaande aanbevelingen naar voren gekomen.

❖ **Handvatten voor het omgaan met weerstand:**

Hierbij kan de gesprekstechnieken van motivationele gespreksvoering gebruikt worden. Door een workshop te geven waarbij handvatten worden aangereikt voor het omgaan met weerstand kunnen de medewerkers van O & O kennis en vaardigheden opdoen.

❖ **Materiaal ontwikkelen voor het bespreekbaar maken van het onderwerp slaan in de opvoeding:**

De medewerkers van de afdeling O & O hebben op dit moment geen kant en klare materiaal wat gebruikt kan worden bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Door een handleiding voor een themabijeenkomst over het onderwerp slaan in de opvoeding te ontwikkelen, kunnen de medewerkers O & O dit onderwerp bespreekbaar maken met de ouders van kinderen.

Er is gekozen om de aanbeveling 'handvatten geven voor het omgaan met weerstand' uit te werken in een implementatieplan als beroepsproduct. Deze aanbeveling sluit zowel aan op de vraag van de opdrachtgever als de wensen van de medewerkers van O & O. Het is mogelijk dat de aanbeveling 'ontwikkelen van een materiaal voor het bespreekbaar maken' meegenomen wordt naar een ander onderzoek dat binnen de organisatie uitgevoerd kan worden.

Vervolgonderzoek

Verder zijn er suggesties voor vervolgonderzoek. Een eventueel vervolgonderzoek kan gedaan worden naar het ontwikkelen van materiaal voor het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Hierbij kan onderzocht worden wat de effecten van het ontwikkelde materiaal is op het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' en wat hierin nog verbeterd kan worden. Daarnaast kunnen de medewerkers O & O het onderwerp 'slaan in de opvoeding' ook bespreekbaar maken met kinderen zelf die de speelotheken bezoeken voor speelgoed uitleen. Dit zijn vooral wat oudere kinderen. Een activiteit uitvoeren om het onderwerp 'slaan' bespreekbaar te maken met de kinderen, zou een optie kunnen zijn. Op deze manier kunnen kinderen leren om er over durven te praten met een vertrouwde persoon. Zo kunnen ze ook meeleven en niet denken dat zij er alleen voor staan.

Hoofdstuk 6 Beroepsproduct

In dit hoofdstuk wordt het beroepsproduct verantwoord.

6.1 Oplossing voor het vraagstuk

Uit de conclusies blijkt dat de medewerkers O & O weerstand ervaren bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding', wat mogelijk te maken heeft met de verschillende visies op opvoeden. Het is belangrijk om te kijken hoe de weerstand bij de ouders opgelost moet worden. Medewerkers zullen eerst moeten weten hoe zij met weerstand om kunnen gaan voordat zij het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar gaan maken met de ouders in de vorm van een themabijeenkomst. Om deze reden dienen de medewerkers kennis te hebben over het omgaan met weerstand. Met deze kennis kunnen de medewerkers in gesprek met ouders, waardoor de ouders zich begrepen en geaccepteerd voelen.

Als oplossing voor het vraagstuk is er gekozen voor het bieden van handvatten voor het omgaan met weerstand. Hierbij kan een workshop voor het omgaan met weerstand ondersteunend zijn. Door een workshop te geven aan de medewerkers van O & O waarbij handvatten voor het omgaan met weerstand aangereikt worden kunnen zij kennis en vaardigheden opdoen. De gesprekstechnieken van motivationele gespreksvoering sluiten goed aan bij het omgaan met weerstand en kunnen hierbij als handvatten gebruikt worden.

Het beroepsproduct is een uitgewerkte workshop met als thema 'Omgaan met weerstand'. Hierbij wordt er informatie gegeven over weerstand en worden er met casussen geoefend. Door het geven van deze workshop komt de eerste aanbeveling aan bod. De tweede aanbeveling 'Ontwikkelen van materiaal' kan meegenomen worden naar een ander onderzoek dat binnen de organisatie uitgevoerd kan worden.

Er is gekozen voor een workshop als beroepsproduct, omdat een workshop geschikt is voor de aanbeveling 'Handvatten bieden voor het omgaan met weerstand'. Daarnaast biedt een workshop ook de gelegenheid om in creatieve werkvormen anders naar zaken te kijken of mee om te gaan.

Bovendien is het een manier waarbij mensen actief participeren in plaats van passief te luisteren. Dit verhoogd ook het leereffect. Verder leren mensen ook het beste door te doen (Siks, 2009). Door te oefenen met casussen kunnen de medewerkers de theorie wat behandelt is toepassen in de praktijk.

Ten slotte is de workshop ook geschikt voor de tweede aanbeveling, omdat informatie over weerstand ook ondersteunend kan zijn bij het ontwikkelen van een materiaal voor het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'.

Bruikbaarheid en relevantie voor de opdrachtgever

Uit onderzoekresultaten is gebleken dat de medewerkers weerstand ervaren in gesprekken met ouders. Door een workshop te geven over weerstand aan de medewerkers van O & O waarbij handvatten worden aangereikt, kunnen zij kennis en vaardigheden opdoen. Zo draagt dit beroepsproduct bij aan het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders van de kinderen. Dit beroepsproduct is een praktische en sterke toevoeging op dit onderzoek. De opdrachtgever heeft aangegeven dat dergelijke handvatten voor het vraagstuk te waarderen. Deze handvatten dragen bij aan de verbetering van de communicatie tussen de medewerkers van O & O en de ouders van kinderen. Om deze reden is het beroepsproduct bruikbaar en relevant voor de opdrachtgever.

6.3 Bijdrage aan de ontwikkeling van het beroep

Het beroepsproduct geeft handvatten voor de medewerkers van O & O bij het omgaan met weerstand in gesprekken met ouders van kinderen. Door middel van deze handvatten kunnen de medewerkers beter communiceren met de doelgroep. De communicatie tussen hulpverlener en cliënt is een essentieel onderdeel van goede zorg (Dijkstra, 2014). Ook binnen motivationele gespreksvoering staat het opbouwen van een goede samenwerkingsrelatie tussen professional en cliënt centraal. Motiverende gespreksvoering vermindert hierbij ook weerstand. Professionals ervaren een toenemende druk om steeds meer over te gaan tot handhaven en controleren. Ze voelen zich soms slachtoffer van de neiging tot planning, verantwoording en uitgebreide regelgeving. De professional dient hierbij rekening te houden met zowel de doelgroep als het beleid van de organisatie, wat ook wel normatieve professionaliteit wordt genoemd (Driessens & Geldof, 2008). Motiverende gespreksvoering past vrijwel in alle settings waar het tot de opdracht van de professional behoort om vorm te geven aan gedragsinterventies. Daarbij worden de interventies die erop gericht zijn om de cliënt anders tegen zijn (leef) situatie te laten aankijken ook gerekend. Met behulp van gesprekstechnieken van motiverende gespreksvoering kunnen de medewerkers weerstand bij de ouders verminderen of voorkomen (Van der Veen & Goijarts, 2012). Op deze manier kunnen andere inzichten besproken worden met de ouders van kinderen en maakt dit mogelijk om de situatie anders te benaderen. De gesprekstechnieken van motivationele gespreksvoering kan worden toegepast bij individuen, in (gezins)systemen en groepen (Van der Veen & Goijarts, 2012).

Hoofdstuk 7 Kritische Reflectie

In dit hoofdstuk zal er op het onderzoeksproces worden geëvalueerd.

7.1 Discussie

In dit paragraaf wordt een zwakte en sterkte analyse gemaakt van het onderzoek.

Sterkte analyse

Bij het afnemen van de mondelinge interviews met de respondenten is er gebruik gemaakt van geluidsopnames. Om de kans op het vertekenen van data te verkleinen zijn de antwoorden van de respondenten zonder enige aanvulling uitgeschreven. Daarnaast is er gebruik gemaakt van een schriftelijke vragenlijst om de antwoorden nog eens op papier te hebben. Dit zou het makkelijker maken bij het uitschrijven en analyseren van data. Door de schriftelijke vragenlijst in te zetten en vervolgens hierop een verdiepend gesprek te voeren is de kans op sociaal gewenste antwoorden van de respondenten kleiner gemaakt. Bij het alleen al afnemen van een vragenlijst kunnen de respondenten het gauw even invullen of juist de vragen anders interpreteren waardoor ze andere antwoorden kunnen geven. Om dit te voorkomen volgde er na het invullen van het vragenlijst een gesprek hierover met de respondenten. Een gesprek zorgt er ook voor dat er veel meer uitkomt over de ervaringen en opvattingen van de respondenten.

Verder is er in het onderzoek gebruik gemaakt van brontriangulatie. Dit is gedaan door data te verzamelen met behulp van verschillende bronnen. Bovendien is er naast de brontriangulatie ook methodische triangulatie toegepast. Naast literatuurstudie zijn medewerkers bevroegd door middel van een individueel open interview. Op deze manier is er gebruik gemaakt van verschillende dataverzamelmethode. Door methodetriangulatie toe te passen is de informatie uit de interviews vergeleken met de theorie. De ervaringen uit de praktijk zijn op deze manier bevestigd met theorie.

Zwakte analyse

In het onderzoek hadden er meer ouders van kinderen geïnterviewd kunnen worden om zo meer gelijkenissen in hen ervaringen te ontdekken. Gezien de tijd en planning van de speelotheken zou dit ook haalbaar moeten zijn. De opkomst van ouders voor de themabijeenkomst kunnen elke keer anders zijn. De ene keer de is opkomst groot en andere keer kan het zijn dat er geen ouders zijn. Niet alle ouders die de themabijeenkomsten bijwonen zullen deel willen nemen aan het onderzoek. Hier zou er rekening mee moeten worden gehouden. Verder is het niet bekend wat de ervaringen zijn van de overige populatie die niet hebben deelgenomen aan het onderzoek. Ook zijn de momenten om interviews af te nemen bij de ouders beperkt. De ouders bezoeken de speelotheken maar één keer in de week. Tijdens het afnemen van interviews zijn er teveel vragen gesteld, wat achteraf niet relevant bleek te zijn voor het beantwoorden van de deelvragen. Bij deelvraag 2 zou er bijvoorbeeld meer vragen gesteld kunnen worden rondom ervaringen van ouders. Bij het opstellen van interviewvragen zou hier rekening mee moeten worden gehouden. De termen bij de interviewvragen voor de ouders zouden makkelijker geformuleerd kunnen worden. Omdat er tijdens de interviews ook ouders waren die de Nederlandse taal niet zo goed beheersen, heeft de onderzoeker vakerde ouders een uitleg gegeven over de interviewvragen.

Generaliseerbaarheid naar andere situaties en contexten

Verder is dit onderzoek generaliseerbaar naar andere contexten, namelijk peuterspeelzalen van Peuter & Co. Het beroepsproduct is een uitgewerkte workshop voor het omgaan met weerstand voor de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning. Dit product kan ook gebruikt worden voor de peuterleidster van Peuter & Co. Omdat de peuterleidsters ook regelmatig in contact zijn met de ouders van de kinderen, kunnen zij ook kennis opdoen over gesprekstechnieken voor het omgaan met weerstand.

7.2 Evaluatie

In dit paragraaf wordt er als eerst geëvalueerd op het onderzoeksproces. Hierop volgt er een kritisch reflectie op de toegevoegde waarde van het beroepsproduct.

Afgelopen maanden ben ik enthousiast aan de slag gegaan met het uitvoeren van mijn onderzoek. Het waren vooral leerzame en uitdagende maanden. In het begin vond ik het nogal lastig om het onderwerp aan te snijden bij de doelgroep. Dit had te maken met het onderwerp zelf, omdat het een gevoelig onderwerp is. Tijdens het afnemen van mijn interviews merkte ik zelf ook vaker weerstand bij de ouders. Velen vonden het vreemd dat ik hier een onderzoek naar deed. Ik kreeg ook vragen hierover of ik het onderwerp zelf had bedacht of juist dat het voorlegt werd door een ander. Om deze reden heb voor het afnemen van de interviews de ouders duidelijk gemaakt wie ik ben en wat ik kom doe. Ook heb ik ze verteld waarom ik hier een onderzoek naar doe en wat ik er vervolgens mee zal doen. Op deze manier heb ik geprobeerd om de vooroordelen of de weerstand weg te werken bij de ouders van kinderen. In dit verslag heb ik me vooral gefocust op het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Uiteraard vond ik het ook erg belangrijk dat er een stuk staat over communiceren met ouders, handelingsverlegenheid en manieren om gevoelige onderwerpen bespreekbaar te maken. Uiteindelijk heb ik ook informatie erin verwerkt over wat er belangrijk is bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen onder ouders met verschillende achtergronden. Dit mocht er niet aan ontbreken, omdat de doelgroep vooral uit ouders bestaat met verschillende achtergronden.

Interviews

Ook het afnemen van interviews verliep in het begin nogal moeizaam. Tijdens het afnemen van interviews realiseerde ik me dat ik het voorgenomen aantal respondenten hoog had ingeschat. In korte tijd zou ik een groot aantal respondenten moeten benaderen voor mijn onderzoek. Gezien de tijd en planning van de speelotheken is het naderhand gebleken dat het niet haalbaar was. Hier ben ik minder tevreden over. Ik had het idee dat ik een beter beeld kon krijgen over de ervaringen van ouders door zoveel mogelijk respondenten te benaderen. Het voorgenomen aantal zou haalbaar kunnen zijn, als het onderzoek uitgevoerd zou worden voor een lange periode of in duo's. Om deze reden is er voor gekozen om het aantal respondenten te beperken. Uiteindelijk zijn er acht groepsinterviews gehouden bij de ouders van de kinderen en acht individuele interviews afgenomen bij de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken.

Het afnemen van individuele interviews vond ik wat beter gaan dan de groepsinterviews. Bij het afnemen van de groepsinterviews is het belangrijk dat je een leidende rol moet hebben en moet zorgen dat iedereen aan het woord komt tijdens het gesprek. Het risico van groepsinterview is bijvoorbeeld dat de respondenten kunnen afdwalen van het onderwerp. Ik heb een paar keer gehad dat ik heb gezegd dat we even terug konden komen tot het onderwerp van het onderzoek. Dit is wel

een belangrijk punt om mee te nemen als je een bepaalde tijdsduur hebt voor het afnemen van de interviews, anders loopt het alleen maar uit.

Schriftelijke vragenlijst

Tevens is er na het eerste groepsinterview, gekozen voor het afnemen van een schriftelijke vragenlijst bij de respondenten om het onderwerp van het interview in te leiden. Tijdens mondelinge groepsinterviews is de kans groot dat er veel geruis of storingen kunnen zijn, waardoor je belangrijke data kan missen. Om deze reden heb ik het vragenlijst als instrument ingezet. Tijdens de groepsinterviews heb ik als eerst een schriftelijke vragenlijst uitgedeeld en liet ik dit invullen aan de respondenten. Hierop volgde er een verdiepend gesprek over de inleidende vragen van de vragenlijst. Bovendien maakt een vragenlijst het mogelijk om data uit geluidsopnamen beter te onderscheiden en vervolgens te analyseren. In dit geval waren er van de groepsinterviews een geluidsopname gemaakt. Als het beeldopname was geweest, had ik zo een vragenlijst misschien niet nodig. Aan de hand van de vragenlijst kon ik dus de stemmen van de respondenten onderscheiden. Na het afnemen van de interviews heb ik deze meteen uitgeschreven. Vragenlijst heb ik dus ingezet om het uitschrijven en analyseren van data makkelijk te maken. Ik ben tevreden over het inzetten van een schriftelijke vragenlijst. In de praktijk heb ik gemerkt dat een vragenlijst heel waardevol kan zijn, omdat het helpt bij het uitwerken en analyseren van data uit groepsinterviews.

Beperkingen

Over de beperkingen van het onderzoek kan opkomst van ouders voor de themabijeenkomst genoemd worden. Omdat de bijeenkomsten vrijwillig zijn, is er geen zekerheid dat alle ouders die zich hebben aangemeld voor de groepsactiviteit of themabijeenkomst er zullen zijn. Zo heb ik wel eens meegemaakt dat er helemaal geen ouders kwamen naar een themabijeenkomst, waar ik dus wel op had gerekend. Daarnaast is het ook de vraag of de ouders die zo een bijeenkomst bijwonen ook nog deel zouden willen nemen aan het onderzoek. Hier zou er dus rekening mee moeten worden gehouden en er dus niet van uitgaan dat alle respondenten zouden willen deelnemen aan het onderzoek.

Ook is het belangrijk dat het eerste contact wordt gelegd met de doelgroep nog vóór het afnemen van de interviews. Omdat het al een onderwerp is wat gevoelig is, kunnen ouders zich niet vertrouwd voelen om hier met een onbekende persoon (onderzoeker) erover te praten. Bij de ene speeltheek was ik wel bekend bij de ouders van de kinderen, maar bij de andere speeltheek weer niet.

Tijdens het onderzoeksproces heb ik het meest genoten van het afnemen van de interviews met de ouders van kinderen, omdat je vooral tot nieuwe inzichten en ideeën over praktijksituaties komt. Verder ben ik tevreden met mijn onderzoek en de informatie die ik heb verkregen van alle respondenten. Tevens zal ik zeer tevreden zijn als mijn onderzoek naar aanleiding van de aanbevelingen een toegevoegde waarde zou hebben aan het verbeteren van het praktijkprobleem.

7.3 Waarde beroepsproduct

Opdrachtgever

Dit beroepsproduct heeft meerwaarde opgeleverd aan de organisatie, omdat het de medewerkers de mogelijkheid biedt om kennis en vaardigheden op te doen voor het omgaan met weerstand in gesprekken met ouders. Dit draagt bij aan de kwaliteit van de dienstverlening van de organisatie, omdat de deskundigheid van de medewerkers wordt vergroot.

Doelgroep

De doelgroep van dit beroepsproduct zijn de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning van Peuter & Co. Tijdens de workshop 'Omgaan met weerstand' wordt er informatie gegeven over weerstand. Daarop aansluitend worden er handvatten gegeven voor het omgaan met weerstand met behulp van gesprekstechnieken van motiverende gespreksvoering. Deze handvatten dragen bij aan het oplossen van weerstand in gesprekken met ouders. Het oplossen van de weerstand bevordert de samenwerking tussen de medewerkers en de ouders van kinderen bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. Ook wordt er in het beroepsproduct adviezen gegeven aan de medewerkers voor het omgaan met weerstand in gesprekken met ouders. Als de adviezen worden opgevolgd kunnen de medewerkers weerstand in gesprekken met ouders verminderen en voorkomen. Verder is het beroepsproduct gericht op de medewerkers van O & O, maar kan ook gebruikt worden voor de peuterleidsters.

Het beroep

Het beroepsproduct draagt handvatten aan de medewerkers van O & O voor het omgaan met weerstand in gesprekken met ouders. In gesprekken met ouders is het belangrijk dat weerstand herkend wordt door de pedagoog en weet er mee om te gaan. Met dit onderzoek is naar voren gekomen dat weerstand in gesprekken de samenwerking met de ouder in de weg kan staan. Omdat communicatie een essentieel onderdeel is van een goede zorg tussen de professional en de cliënt, is het belangrijk dat de deskundigheid op dit gebied vergroot wordt. Het opdoen van kennis en vaardigheden draagt bij aan de verbetering van de samenwerkingsrelatie met de ouders.

Literatuurlijst

- Baeten, P. (2002). *Meldcode kindermishandeling: Richtlijn voor het handelen van beroepskrachten*. Utrecht: NIZW Jeugd.
- Bakker, I., Bakker, K., Van Dijke, A. & Terpstra, L. (2000). *O + O = O² Naar een samenhangend beleid en aanbod van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor kinderen en ouders in risicosituaties, 3e druk*. NIZW, Utrecht.
- Baumrind, D. & Owens E. (2001). *Does casually relevant research support a blank injunction against disciplinary spanking by parents?* American Psychological Association: Washington DC.
- Berge, I.J. ten, & Bakker, A. (2005). *Veilig thuis? Handreikingen voor het beoordelen en bespreken van veiligheid van kinderen in hun thuissituatie*. Utrecht: NIZW.
- Berge, I. ten & Geurts, E. (2009). *Opvoeden zonder geweld. Informatie voor beroepskrachten*. Utrecht, Nederlands Jeugdinstituut.
- Bonnet, R. (2013). *De kleine gids kindermishandeling*. Kluwer.
- Burggraaff-Huiskes, M. (2011). *Opvoedingsondersteuning als bijzondere vorm van preventie*. Uitgeverij Coutinho.
- Dijkstra, P. (2014). *Mindfull communiceren voor hulpverleners*. Amsterdam: Boom.
- Donk, van der C. & Lanen, van B. (2011). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Uitgeverij coutinho.
- Douma, L. & Hoes, M. (2012). *Handelen bij kindermishandeling en huiselijk geweld: Van signalering tot besluit*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Driessens, K., & Geldof, D. (2008). Normatieve professionaliteit in het sociaal werk. *Alert*, 34 (2), 66-75.
- Ehlers, S. & Kuipers, M. (2009). *Oudergericht Pedagogisch Adviseren (OPAd)*. ThiemeMeulenhoff, Baarn.
- Gershoff, E. T. (2002). *Is corporal punishment an effective means of discipline?* In *Psychological Bulletin* July 2002, Vol 128, No 4, pp539-579 American Psychological Association: Washington DC.
- Geurts, E. & Ince, D. (2006). *Van pedagogische tik tot kindermishandeling. De culturele diversiteit in Nederland*. Utrecht, Nederlandse Jeugdinstituut.

- Janssen, H. , Wentzel, W. & Vissers, B. (2013). *Basisboek huiselijk geweld: Signaleren, melden aanpakken*. Bussum: Coutinho.
- Larzelere, R. E. (2001). *Combining love and limits in authoritative parenting*. In J. C. Westman (ed), *Parenthood in America*. Madison: University of Wisconsin Press. Pp:81-89.
- Meer, M. van der. (2010). *Handelingsverlegen professionals*. Geraadpleegd op 19 januari 2015 van, <http://www.zorgwelzijn.nl/Jeugdzorg/Opinie/2010/3/Handelingsverlegen-professionals-ZWZ015372W/> .
- Migchelbrink, F. (2006). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2011). *Kinderen veilig: Actieplan aanpak kindermishandeling 2012-2016*. Geraadpleegd op 23 februari 2015, van <http://www.huiselijkgeweld.nl/beleid/landelijk/kinderen-veilig-actieplan-aanpak-kindermishandeling-2012-2016>.
- Ministerie voor Jeugd en Gezin. (2007). *Actieplan Aanpak Kindermishandeling. Kinderen Veilig Thuis*. Den Haag.
- Nijsten, C. (2000). *Opvoedingsgedrag*. In: Pels, T. (red.) (2000). *Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en pedagogische afstemming tussen gezin en school*. Assen: Van Gorcum.
- Peuter & Co, (2014). *Uitvoeringsprotocol. Meldcode kindermishandeling & huiselijk geweld*.
- Peuter & Co, (2014). *Wie we zijn*. Geraadpleegd op 5 juni 2014 van <http://www.peuterenco.nl/wie-we-zijn/>.
- Rotterdam. (n.d). *Decentralisatie jeugdzorg*. Geraadpleegd op 23 februari 2015, van <http://www.rotterdam.nl/decentralisatiejeugdzorg>.
- Siks, P. (2009). *Vijf redenen waarom workshop werken*. Geraadpleegd op 18 juni 2015, van <http://www.managersonline.nl/weblog/584/vijf-redenen-waarom-workshops-werken.html>
- Stoel, R. (2011). *De pedagogische tik... straf en beloning. Wie opvoedt, slaat niet en wie slaat, voedt niet op*. Verkregen op 10 december 2014 van http://www.filosofischepraktijk.eu/htm_pages/tik_deel_6-nieuw.htm .
- Veen, van der, M. & Goijarts, F. (2012). *Motivationele gespreksvoering. Coachen bij gedragsverandering*. Bohn Stafleu van Loghum.

- Wolzak, A. (2003). *Kindermishandeling: signaleren en handelen*. Basisinformatie voor mensen die werken met kinderen. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn / NIZW.
- Wolzak, A. (2012). *Kindermishandeling: signaleren en handelen*. Nederlandse Jeugd Instituut. Utrecht / Uitgeverij SWP, Amsterdam.
- Yerden, I. (2008). *Families onder druk*. Huiselijk geweld in Marokkaanse en Turkse gezinnen. Amsterdam: Van Gennep.

Bijlagen

Bijlage 1 Opzet interview medewerkers van Peuter & Co

Interview vragen medewerkers

Ik ben Kubra Yilmaz, HBO-pedagogiek studente aan de Hogeschool Rotterdam. In opdracht van Peuter & Co doe ik een onderzoek naar het bespreekbaar maken van slaan in de opvoeding.

Door middel van interviewvragen wil ik informatie verzamelen om een antwoord te kunnen geven op de vraag hoe de medewerkers van Peuter & Co slaan in de opvoeding met de ouders bespreekbaar kunnen maken.

De interview zal ongeveer 20 minuten duren. Als u het goed vindt, wil het gesprek opnemen. Dit is meer voor het uitwerken van de interview, wat mij zal helpen. De geluidsopname wordt verder nergens meer gebruikt. Heeft u nog vragen?

1. Zou u uzelf kunnen voorstellen?
2. Hoe lang bent u werkzaam bij Peuter & Co?
3. Wat is uw functie bij Peuter & Co?
4. Met welke doelgroep werkt u?
5. Wat zijn de specifieke kenmerken van deze doelgroep?
Een gevoelig ofwel beladen onderwerp is een onderwerp waar veel emoties bij komen kijken (Encyclo.nl, 2015). Daarbij kun je denken aan onderwerpen als seksualiteit, kindermishandeling of misbruik.
6. Kent u manieren om gevoelige onderwerpen met de ouders bespreekbaar te maken?
 - Zo ja, welke kent u?
7. Wat is volgens u belangrijk bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen?
8. Hoe kan het gevoelige onderwerp 'slaan in de opvoeding' volgens u bespreekbaar gemaakt worden met de ouders van de kinderen?
9. Wat zijn uw ervaringen met het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders van de kinderen?
10. Hoe denkt u dat de ouders van de kinderen het hebben ervaren?
11. Heeft u al eerder actie ondernomen om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders bespreekbaar te maken?
 - Zo ja, wat heeft u gedaan om slaan in de opvoeding bespreekbaar te maken?
12. Hoe ervaart u het om het onderwerp slaan in de opvoeding /gevoelige onderwerpen met de ouders van de kinderen bespreekbaar te maken?
13. Waar loopt u tegen aan bij het bespreekbaar maken van slaan in de opvoeding?
14. Hoe wordt dat nu opgelost voor zover dat mogelijk is?
15. Zijn er nog zaken die u graag wilt delen?
16. Zijn er nog verdere vragen?

Bedankt voor uw tijd!

Bijlage 2Opzet interview medewerker van CJG

Interview vragen medewerkers

Ik ben Kubra Yilmaz, HBO-pedagogiek studente aan de Hogeschool Rotterdam. In opdracht van Peuter & Co doe ik een onderzoek naar het bespreekbaar maken van slaan in de opvoeding.

Door middel van interviewvragen wil ik informatie verzamelen om een antwoord te kunnen geven op de vraag hoe de medewerkers van Peuter & Co slaan in de opvoeding met de ouders bespreekbaar kunnen maken.

De interview zal ongeveer 20 minuten duren. Als u het goed vindt, wil het gesprek opnemen. Dit is meer voor het uitwerken van de interview, wat mij zal helpen. De geluidsopname wordt verder nergens meer gebruikt. Heeft u nog vragen?

1. Zou u uzelf kunnen voorstellen?
2. Hoe lang bent u werkzaam bij CJG?
3. Wat is uw functie bij CJG?
4. Met welke doelgroep werkt u?
5. Wat zijn de specifieke kenmerken van deze doelgroep?
Een gevoelig ofwel beladen onderwerp is een onderwerp waar veel emoties bij komen kijken (Encyclo.nl, 2015). Daarbij kun je denken aan onderwerpen als seksualiteit, kindermishandeling en misbruik.
6. Kent u manieren om gevoelige onderwerpen met de ouders bespreekbaar te maken?
- Zo ja, welke kent u?
7. Wat vindt u ervan om beladen onderwerpen met de ouders van de kinderen bespreekbaar te maken?
8. Wat is volgens u belangrijk bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen?
9. Wat zijn uw ervaringen met het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen met de ouders van de kinderen?
10. Hoe kan het gevoelige onderwerp 'slaan in de opvoeding' volgens u bespreekbaar gemaakt worden met de ouders van de kinderen?
11. Wat zijn uw ervaringen met het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders van de kinderen?
12. Hoe denkt u dat de ouders van de kinderen het hebben ervaren?
13. Waar loopt u tegen aan bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen?
14. Hoe wordt dat nu tot zover mogelijk opgelost?
15. Zijn er nog zaken die u graag wilt delen?
16. Zijn er nog verdere vragen?

Bedankt voor uw tijd!

Bijlage 3 Opzet interviewleidraad ouders

Inleiding	Ik ben Kubra Yilmaz, HBO-pedagogiek studente aan de Hogeschool Rotterdam. In opdracht van Peuter & Co doe ik een onderzoek naar het bespreekbaar maken van slaan in de opvoeding. Vandaag wil ik een activiteit met jullie uitvoeren. Door middel van deze activiteit wil ik informatie verzamelen om een antwoord te kunnen geven op de vraag hoe de medewerkers van Peuter & Co slaan in de opvoeding met de ouders bespreekbaar kunnen maken. De activiteit zal 30 á 40 minuten duren. Als jullie het goed vinden, wil hier een geluidopname van maken. Het doel hiervan is dat geen informatie verloren gaat. De geluidopname wordt verder nergens meer gebruikt. Hebben jullie verder nog vragen?
Uitvoering (groeps interview)	• De onderzoeker stelt zich zelf voor en legt uit wat de bedoeling is van deze activiteit. De onderzoeker legt uit wat de opdracht is voor de ouders die deelnemen aan de groepsinterview • De ouders krijgen 5 minuten om de vragen op bijlagen met kaarten te beantwoorden. Dit doen ze door de vragen met emotiekaarten te beantwoorden. Bij elke vraag kunnen ze kiezen uit de kaarten met een blijde gezicht (ja/goed/positief), neutrale gezicht (ik weet het niet/neutraal) en verdrietig/ontevreden gezicht (nee/niet goed/negatief). Bij elke kaart is er een kleur aan gekoppeld om het gemakkelijk te maken bij het benoemen van de antwoorden tijdens de bespreking/ gesprek. • Wanneer de ouders de vragen hebben beantwoord, worden de vragen met de ingevulde antwoorden in groepsverband besproken. • De onderzoeker vraagt elke ouder om de antwoorden op te lezen en vraagt naar toelichting. Op deze manier zal de onderzoeker iedereen aan het woord laten komen. • Hier stelt de onderzoeker de volgende vragen: - 'Ik zie/ hoor dat u bij vraag ... een groene/gele/rode kaart heeft gekozen. Kunt u mij daar meer over vertellen?' - Wat vond u daarvan? - Hoe voelde u zich daarbij? - Hoe zou u het vinden om het onderwerp als 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar te maken met de medewerkers van Peuter & Co? - Wat vindt u belangrijk in het gesprek met de medewerkers van Peuter & Co over het onderwerp 'slaan in de opvoeding'? - Hoe zouden de medewerkers van Peuter & Co het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met u bespreekbaar kunnen maken? - Hoe kunt u met de medewerkers van Peuter & Co hierover praten?
Afronding	- Zijn er nog zaken die jullie graag willen delen? - Zijn er nog verdere vragen? - Bedankt voor jullie medewerking, tijd en aandacht!
Aandachtspunten	- Opname beeld of geluid - Test opname bij themabijeenkomst of het werkt - Kaarten voorbereiden

Bijlage 4 Schriftelijke vragenlijst voor de ouders

Inleidende vragen:	Antwoorden:		
Hoeveel kinderen heeft u?			
Van welke afkomst bent u? (Er wordt verschillend opgevoed in de verschillende culturen (Mens en Samenleving, 2015). Veel ouders voeden hun kinderen op met de normen en waarden van hun eigen cultuur.)			
Wat is een gevoelig onderwerp in de opvoeding van kinderen volgens u?			
Vragen:	Ja(Groen)	Neutraal (Geel)	Nee(Rood)
1. Stelling: 'We moeten praten over slaan in opvoeding.'			
2. Heeft u ervaringen met de medewerkers van Peuter & Co bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'?			
3. Hoe heeft u het ervaren? (gezichten gebruiken)			
4. Zou u het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar willen maken met de medewerkers van Peuter & Co?			

<u>Ja/Positief / Goed -> Groen</u>	<u>Neutraal / Weet ik niet -> Geel</u>	<u>Nee/Negatief/ Niet goed -> Rood</u>
---------------------------------------	---	---

Bijlage 5 Tabellen Deelvraag 1

Tabel 1: Kent u manieren om gevoelige onderwerpen met de ouders bespreekbaar te maken?

RESPONDENTEN	ANTWOORDEN VOORBEELDEN	
MEDEWERKER 1	Ja	Luisterend oor en begrip tonen
MEDEWERKER 2	Ja	Gesprekstechnieken
MEDEWERKER 3	Ja	Stukje van jezelf vertellen
LEIDINGGEVENDE	Ja	Slechtnieuwsgesprek
CJG MEDEWERKER	Ja	Transparant zijn

Tabel 2: Wat is volgens u belangrijk bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen?

RESPONDENTEN	ANTWOORDEN
MEDEWERKER 1	Inlevingsvermogen
MEDEWERKER 2	Direct zijn, vertrouwen
MEDEWERKER 3	Doorvragen
LEIDINGGEVENDE	Veilig voelen, met respect praten en duidelijk zijn
CJG MEDEWERKER	Open en transparant zijn, ruimte voor emoties laten, ouder in de waarde laten en niet oordelend zijn

Tabel 3: Hoe kan het gevoelige onderwerp 'slaan in de opvoeding' volgens u bespreekbaar gemaakt worden met de ouders van de kinderen?

RESPONDENTEN	ANTWOORDEN
MEDEWERKER 1	Gewoon doen
MEDEWERKER 2	Voorleggen, in de vorm van themabijeenkomst (afhankelijk van de situatie)
MEDEWERKER 3	Ouderbijeenkomst, indien nodig individueel gesprek na bijeenkomst
LEIDINGGEVENDE	Duidelijk zijn over het doel en het vervolg van het gesprek
CJG MEDEWERKER	Vragen hoe de ouder ermee omgaat en goed doorvragen

Tabel 4: Wat zijn de specifieke kenmerken van deze doelgroep?

RESPONDENTEN	ANTWOORDEN
MEDEWERKER 1	Allochtoon, autochtoon, opgeleid, niet-opgeleid, kinderen met gedragsproblemen
MEDEWERKER 2	Allochtone gezinnen, cultuur, etnische diversiteit
MEDEWERKER 3	Gastvrij. Hartelijk, vriendelijk
LEIDINGGEVENDE	Veel nationaliteiten, heel divers, ouders van de kinderen in Delfshaven
CJG MEDEWERKER	Alle gezinnen met kinderen van 0 tot 4 jaar in Rotterdam Delfshaven

Bijlage 6 Tabellen Deelvraag 2

Tabel 6: Hoe heeft u de gesprekken met de medewerkers van Peuter & Co ervaren?

Respondenten met ervaringen	Antwoorden uit interviews	Label
respondent 1	<i>“Ja, we hadden het over slaan of het wel helpt of niet, niet echt diep gesprek. Het was een gesprek in de groep. Ik ben open en ik kan overal over praten. Als ik het lastig vind, dan geef ik het gewoon aan of zeg ik niks.”</i>	Goed
respondent 2	<i>“Ja goed, ik vind het juist goed dat medewerkers mij tips geven, want daar leer je wat van. Zij is leidster, zij heeft ervaringen al die jaren. Wij weten dat nog niet.”</i>	Goed
respondent 3	<i>“Omdat mijn kind losse handjes heeft. Daar heb ik het wel over gehad. Vorige week ook. Niet door mij, maar meer omdat mijn kind losse handjes heeft. Ik vond het goed, want soms weet ik niet wat ik moet doen. En na zo een gesprek voel je het wel beter, omdat je ook weet wat je moet doen.”</i>	Goed
respondent 4	<i>“Ja, wel positief, omdat je gewoon feedback krijgt. En het is ook niet dat zij komen oordelen ofzo. Ze komen je gewoon helpen en te kijken van hoe je de situatie anders kan aanpakken.”</i>	Positief
respondent 5	<i>“Ja, positief maar het was meer een themabijeenkomst.”</i>	Positief

Tabel 7: Zou u het onderwerp ‘slaan in de opvoeding’ bespreekbaar willen maken met de medewerkers van Peuter & Co?

Antwoorden:	Aantal respondenten		
	Ja	Nee	
Individuele interviews	8	1	8
Groepsinterview	25	7	32
Totaal	32	8	40

Bijlage 7 Tabellen Deelvraag 3

Tabel 8: Wat zijn uw ervaringen met het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders van de kinderen?

Respondenten	Antwoorden uit interviews	Label
Medewerker 1	<i>"Mijn ervaringen zijn <u>positief</u>. Het is een onderwerp wat we vaker hebben besproken en een onderwerp waarvan je ziet dat heel veel ouders uit onmacht een tikje geven of schelden tegen hun kinderen, omdat ze niet weten dat het op een andere manier ook kan. Ik heb het nog nooit negatief ervaren."</i>	- Vaker besproken - Positieve ervaringen
Medewerker 2	<i>"Ik heb het een keer meegemaakt dat <u>een oma mij heeft verteld dat haar kleinkind geslagen werd door zijn vader. Zij kwam het zelf vertellen.</u> Of tijdens thema's of gesprekken met ouders heb ik ook weleens gehoord dat ouders zelf zeiden dat ze soms niet weten hoe ze moeten handelen en hun kind een klap geven, zo komt hij/zij tot rust door de schrik."</i>	- Ik heb het één keer individueel met een opvoeder besproken. - Tijdens themabijeenkomsten geven ouders ook soms aan dat ze hun kind een klap geven.
Medewerker 3	<i>"Ja, eigenlijk <u>niet zo direct</u>. Ik heb er indirect over gesproken, maar wel in de thema. Als ik een thema geef over opvoeding in liefde, vind ik zelf een heel belangrijk stuk dan maak wel op die manier bespreekbaar. Hè, dus ga je liefdevol om met je kind, wat gebeurt er zodra er klappen en geweld bij zijn. Wat doet dat met het kind. Dus op die manier maak ik het wel bespreekbaar."</i>	- Tijdens themabijeenkomst opvoeden in liefde heb ik het bespreekbaar gemaakt met de ouders.
Leidinggevende	<i>"Ik heb <u>geen ervaringen</u> mee."</i>	- Geen ervaringen.
CJG medewerker	<i>"Ik heb inderdaad dus niet heel erg dat ik een vermoeden van kindermishandeling had, omdat ik kinderen met blauwe plekken zag ofzo. En dat ik het naar aanleiding daarvan moest bespreken, dat is <u>meer geweest dat ik achteraf hoorde dus of via een melding van Huiselijk geweld bijvoorbeeld. Of dat ik dus gaande weg in een gesprek erachter kom dat ouders af en toe wel eens een corrigerende tik geven dat ik het dan bespreekbaar maak of dat ik er op die manier erover heb.</u>"</i>	- In gesprekken met ouders als het ter sprake komt, maak ik het bespreekbaar.

Tabel 9: Hoe ervaart u het om het onderwerp slaan in de opvoeding /gevoelige onderwerpen met de ouders van de kinderen bespreekbaar te maken?

Aantal respondenten	Antwoorden:		
	Positief/ makkelijk	Negatief/ moeilijk	
Medewerker 1	X		
Medewerker 2		X	
Medewerker 3	X		
Leidinggevende	X		
CJG medewerker		X	
Totaal	3	2	5

Bijlage 8 Tabellen Deelvraag 4

Tabel 10: Heeft u al eerder actie ondernomen om het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met de ouders bespreekbaar te maken?

Respondenten	Ja	Nee	Antwoorden uit interviews
Medewerker 1	X		<i>"Ja, drie jaar geleden hebben wij met een oud student van ons (ook een vierdejaars) meerdere thema's over gegeven bij verschillende peuterspeelzalen. Het onderwerp was toen 'opvoeden zonder geweld'."</i>
Medewerker 2	X		<i>"Ja, maar los van de situatie wat ik heel heftig vond, heb ik verder geen moeite om het bespreekbaar te maken. Buiten dat is het ook niet zo vaak voorgekomen dat ik over zo'n onderwerp moest praten, maar ik maak het wel tijdens thema's als 'Regels en grenzen' en bijeenkomsten bespreekbaar."</i>
Medewerker 3		X	<i>"Nee, wat ik je zeg ik ben toen wel in actie gekomen om dat als onderwerp bespreekbaar te maken op die vlak hè. Maar niet zo van een onderwerp over geweld of seksuele misbruik. Dat heb ik niet zo direct, maar meer indirect gedaan."</i>
Leidinggevende		X	<i>"Nee, niet zelf als professional. Een van mijn medewerkers heeft wel eens aangegeven van het kind krijgt een tik in de Ukkiegroep en ik wil dat gaan bespreken. Dus dan bespreek ik wel met mijn medewerker hoe zij het wilt aanpakken. Dus in die zin wel actie ondernomen, want ja uiteindelijk moet die medewerker het toch gaan bespreken. Ik kan dat niet zelf gaan doen."</i>
CJG medewerker		X	<i>"Nee, ik heb niet naar aanleiding van slaan een ervaring opgedaan."</i>

Bijlage 9 Tabellen Deelvraag 5

Tabel 11: Waar loopt u tegen aan bij het bespreekbaar maken van slaan in de opvoeding?

Respondenten	Antwoorden uit interviews	Label
Medewerker 1	" <u>Het doordringen tot mensen.</u> Je hebt mensen die blijven volhouden, want in heel veel culturen is het normaal om een tikje te geven. Daar moet je op kunnen doordringen. Je moet het kunnen doorbreken."	Doordringen
Medewerker 2	"Ik denk dat het lastig wordt <u>als je mensen tegenover je zou hebben die er van overtuigd zijn dat het een onderdeel van opvoeden is.</u> Die mensen zijn er, zij vinden dat slaan een onderdeel van opvoeden is en dat je dat kunt inschakelen als middel."	Mensen die ervan overtuigd zijn dat het onderdeel van opvoeden is.
Medewerker 3	"Ja, <u>dat ouders wel schrikken</u> of als je bespreekbaar maakt van je komt hier wel toch dicht erbij. 'Denk je wel dat ik mijn kind sla'. Ze voelen dan gelijk eeh, niet dat ze het echt doen. Het is denk ik bij deze doelgroepen dat je precies moet gaan kijken van hoe breng ik het over."	Ouders schrikken
Leidinggevende	"Ja, <u>dat weet ik niet</u> waar ik tegen aan zal lopen. Nee, nee dat kan ik me niet voorstellen, want je weet niet wat een groep ouders gaan doen."	Dit fragment is niet relevant voor mijn onderzoek
CJG medewerker	"Ik denk dat geen enkele ouder de intentie heeft om zijn kind moedwillig te slaan. Ja dus dat is natuurlijk heel vervelend om <u>de ouders op de vingers te tikken.</u> Dat is wel een belemmering. <u>Jij bent eigenlijk diegene die dat dan oprakelt.</u> Ik denk dat dit wel een belemmering is. -Nou, ook wel dat zij het gevoel hebben dat zij het niet goed doen. En dat is natuurlijk niet iets wat je wilt horen als ouder. Je wilt horen dat je het goed doet en dat je het wel kan. <u>En op het moment dat ik ga zeggen van je slaat je kind en dat hoort eigenlijk niet. Dan wordt je als ouder weggezet als een slechte ouder.</u> En ik denk dat je als ouder dat niet wilt."	--Ouders op de vingers tikken -Ouders wegzetten als slechte ouder als je als hulpverlener ermee begint.

2015

Draaiboek 'Omgaan met weerstand'

Richtlijnen voor het omgaan met weerstand voor
de medewerkers van Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning Peuter & Co

Naam: Kubra Yilmaz

Studentnummer: 0821955

Opleiding: Pedagogiek

ISO: Instituut Sociale Opleidingen

In opdracht van: Monique Ruedisueli

Organisatie: Peuter & Co

Voorwoord

Voor u ligt het draaiboek, dat tot stand is gekomen vanuit een onderzoek naar knelpunten bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'.

Vanuit dit onderzoek zijn diverse aanbevelingen ontstaan. Een van de aanbevelingen is het opdoen van kennis en vaardigheden voor het omgaan met weerstand in gesprekken met ouders.

Dit draaiboek beschrijft op welke wijze de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & opvoedingsondersteuning van Peuter & Co om kunnen gaan met weerstand in gesprekken met ouders over het onderwerp slaan in de opvoeding.

Uiteraard heb ik tijdens het onderzoek hulp gehad om tot nieuwe inzichten te komen. Een speciaal dankwoord gaat uit naar de opdrachtgever, Monique Ruedisueli voor het mogelijk maken om een onderzoek binnen Peuter & Co uit te kunnen voeren. In het bijzonder wil ik alle drie medewerkers van Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning, evenals de ouders die hebben deelgenomen aan de interviews bedanken voor hun waardevolle inbreng.

Rotterdam, juni 2015,

Kubra Yilmaz

Inhoud

Voorwoord	1
Inleiding.....	3
Hoofdstuk 1 Verantwoording	4
Hoofdstuk 2 Draaiboek	5
Werkwijze	5
Literatuur	11
Bijlage.....	12

Inleiding

In opdracht van Peuter & Co is er een praktijkonderzoek verricht naar de ervaringen van de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning en ouders van kinderen bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Het onderzoek is uitgevoerd op de speelotheken van Peuter & Co in Rotterdam Delfshaven. In de praktijk is er gesignaleerd dat de medewerkers van Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning moeite hebben om gevoelige onderwerpen te bespreken met de ouders van de kinderen die de speelotheken van Peuter & Co bezoeken. Het onderzoek is de aanleiding geweest tot het maken van dit beroepsproduct. In het vervolg van dit draaiboek worden de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning afgekort met de term medewerkers O & O.

Centrale vraag

De centrale hoofdvraag van het onderzoek luidde: "Hoe kunnen de medewerkers van Peuter & Co het onderwerp 'slaan in de opvoeding' bespreekbaar maken met de ouders van de kinderen die Peuter & Co bezoeken?"

Middels dit praktijkonderzoek is inzicht verkregen in waar de medewerkers van O & O tegen aan lopen bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding' met ouders van kinderen. Zo is er inzicht gekregen in verbeterpunten met als doel handvatten te bieden voor de medewerkers in de ondersteuning van ouders.

De resultaten duiden aan dat de medewerkers weerstand ervaren in gesprekken met ouders van kinderen over het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Deze weerstand heeft te maken met verschillende visies op opvoeden. Volgens de medewerkers ligt dit aan culturele achtergrond van ouders van kinderen, wat invloed heeft op de opvattingen over het 'slaan in de opvoeding'. Ook zijn er ouders die denken dat het als opvoedingsmiddel ingezet kan worden. Het doordringen tot mensen dat 'slaan' geen onderdeel is van opvoeding ervaren de medewerkers als een knelpunt tijdens het bespreekbaar maken van dit onderwerp. Eveneens geven zij aan dat de manier waarop het bij de ouder overgebracht wordt, zeer van belang is.

In dit draaiboek wordt er een verantwoording gegeven worden over de aanbevelingen. Hierop volgt de werkwijze van het draaiboek voor de workshopleider. Bij de uitvoering van dit draaiboek wordt het theoretisch achtergrond toegelicht. De thema weerstand wordt met alle vormen en gesprekstechnieken in kaart gebracht. In de praktijk kan deze werkwijze op die manier toegepast worden, maar variaties zijn ook mogelijk.

Hoofdstuk 1 Verantwoording

Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten zijn aanbevelingen aangedragen die de medewerkers van O & O kunnen implementeren in hun werkwijze omtrent het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'. Deze aanbevelingen zijn als volgt:

- **Handvatten voor het omgaan met weerstand**

Hierbij kan de gesprekstechnieken van motivationele gespreksvoering gebruikt worden.

Motivationele gespreksvoering is een cliënt- en doelgerichte communicatiestijl die de eigen motivatie van cliënten probeert te vergroten door het verkennen en verminderen van hun tegenstrijdige gevoelens over verandering (Van der Veen & Goijarts, 2012). Door een workshop te geven waarbij handvatten worden aangereikt voor het omgaan met weerstand kunnen de medewerkers van O & O kennis en vaardigheden opdoen.

- **Materiaal ontwikkelen voor het bespreekbaar maken van het onderwerp slaan in de opvoeding**

De medewerkers van de afdeling O & O hebben op dit moment geen kant en klare materiaal wat gebruikt kan worden bij het bespreekbaar maken van het onderwerp 'slaan in de opvoeding'.

Er is gekozen om de aanbeveling 'handvatten geven voor het omgaan met weerstand' uit te werken in de vorm van een workshop waarbij dit draaiboek wordt aangereikt. Deze aanbeveling sluit zowel aan op de vraag van de opdrachtgever als de wensen van de medewerkers van O & O. Het is mogelijk dat de aanbeveling 'ontwikkelen van een materiaal voor het bespreekbaar maken' meegenomen wordt naar een ander onderzoek dat binnen de organisatie uitgevoerd kan worden.

Hoofdstuk 2 Draaiboek

Werkwijze

Tijd:	Onderdeel:	Doelstelling	Hulpmiddelen/ toelichting
5 min	1. Introductie: Welkom heten	- Voorstellen - Toelichten programma	PowerPoint presentatie opgenomen in bijlage 3
15 min	2. Wat is weerstand? 3. Herkennen van weerstand 4. Vormen van weerstand	Delen van informatie over weerstand	
10 min	5. Opdracht 1: Herkennen van weerstand Bedenk een situatie uit de praktijk waarin je weerstand heb ervaren in gesprekken met ouders.	Bewustwording	
15 min	6. Basisgesprekstechnieken 7. Overige gesprekstechnieken voor het omgaan met weerstand		
Pauze	-	-	-
60 min	8. Opdracht 2: Casus uitspelen Rollenspel: Bedenk een situatie uit de praktijk waarin je weerstand hebt ervaren in gesprekken met ouders	- Herkennen van weerstand - Oefenen met de gesprekstechnieken en feedback ontvangen.	Observatieformulier opgenomen in bijlage 2
10 min	9. Tips geven	Praktische tips delen met de deelnemers	
5min	10. Afronding	Evaluatie	

Uitvoering workshop

Details:

- Datum:
- Tijd:
- Locatie:
- Workshop wordt gegeven aan: de medewerkers van de afdeling Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning
- Workshop wordt gegeven door: leidinggevende Ouderbetrokkenheid & Opvoedingsondersteuning (opdrachtgever).
- De opdrachtgever verzorgt de uitnodiging aan de medewerkers, geschikte ruimte, koffie, en thee.

1. Welkom heten en het programma inleiden.

2. Wat is weerstand?

Allereerst is het belangrijk om te gaan kijken wat weerstand eigenlijk is. Weerstand is de reflex waarmee mensen reageren als ze het gevoel hebben dat er druk op ze wordt uitgeoefend, als ze iets tegen hun zin moeten gaan doen, of als ze zich niet erkend en gezien voelen. Weerstand gaat dus niet over moeilijke mensen, maar vooral over moeilijke interacties (Appelo, 2007).

3. Weerstand herkennen

Het is dus belangrijk om weerstand bij de ouders te herkennen en te weten hoe ze te reduceren tot een niveau waarop de interactie met de ouder weer effectief wordt. Door weerstand te tonen zegt de ouder eigenlijk het volgende (Van der Veen & Goijarts, 2012):

- *Je begrijpt mij niet.*
- *Je gaat me veel te hard.*
- *Ik voel me niet gezien of gehoord.*
- *Dit gaat niet voor me werken, houd ermee op.*
- *Je zit te drammen.*
- *Ik wil hier helemaal niet zijn.*

Weerstand ontstaat onder andere als je:

- Toch subtiel de ander wil overtuigen;
- Te veel veronderstellingen hebt over de ander of over wat er speelt;
- Een (verborgen) oordeel hebt over (het gedrag van) de cliënt, waarin je eigen normen en waarden te sterk meespelen, vooral als dit resulteert in een veroordeling;
- De ander niet nieuwsgierig bevraagd, maar aan een soort kruisverhoor onderwerpt waaruit wantrouwen spreekt (veel waaromvragen; kritische checkvragen; gesloten vragen; veel open vragen achter elkaar zonder samenvatting en check op je beeld);
- Geen echte belangstelling voor de ander kunt opbrengen;
- Teleurgesteld bent over jezelf of de cliënt en dit laat blijken, bijvoorbeeld door te verwijten;
- Het tempo te veel opschroeft, of als je te snel concreet resultaat of actie wilt zien;
- Ongevraagd oplossingen gaat bieden (Van der Veen & Goijarts, 2012).

4. Vormen van weerstand

Weerstand kan allerlei vormen hebben (Van der Veen & Goijarts, 2012). Hieronder wordt er een overzicht gegeven.

Vormen	Kenmerken/ Voorbeelden
1. Tegenspreken	De cliënt heeft de indruk dat je hem niet snapt en gaat argumenteren. Herkenbaar aan <i>ja, maar</i> en <i>nee, want</i>. - Cliënt: U zegt dat nu wel, maar volgens mij kan een corrigerende tik zo af en toe geen kwaad. Ik ben er zelf ook niet slechter van geworden. Tegenspreken wordt ook wel ambivalentie genoemd. Deze zijn tegenstrijdige gevoelens: - Cliënt: Ik schaam me ervoor dat ik de kinderen sla, maar ik krijg er wel mee gedaan wat ik wil.
2. Onderbreken en/of overnemen van het gesprek	- Cliënt: Ja, luister eens, jij kunt helemaal niet weten hoe het voor mij is. Jij hebt geen kinderen om je zorgen over te maken.
3. Van onderwerp veranderen	- Cliënt: Laten we het eerst een even hebben over de kwaliteit van de medewerkers hier.
4. Schijnbaar meewerken	Deze vorm van weerstand is niet altijd makkelijk te herkennen, want subtiel. Soms blijkt pas na meerdere contacten dat cliënt deze tactiek gebruikt. De gedachte erachter is: Als ik ja zeg, ben ik van het gezeur af en als ik daar vanaf ben, doe ik gewoon weer wat ik wil.
5. Zwijgen	Armen over elkaar en onderuitzakken. het bekende non-verbale gedrag waarmee iemand uitdrukt: Jij kunt hoog of laag springen, maar ik ga hier mooi niet aan meewerken.

5. Opdracht 1: Herkennen van weerstand

- Bedenk een situatie uit de praktijk waarin je weerstand heb ervaren in gesprekken met ouders. Bespreek dit met anderen en benoem hierbij welke vormen van weerstand je hierin bent tegengekomen. Beantwoord hierbij de volgende vragen:
 1. Welke vormen van weerstand herken je bij jezelf? (Zo haal je het even naar de persoon zelf toe en leeft deze zich in het gevoel.)
 2. Hoe reageerde de ander toen op jou?
 3. Wat vond je prettig en wat vond je niet prettig? (Zodat ze ook bedenken wat ze zeker niet moeten doen bij ouders die weerstand tonen).

6. Basisgesprekstechnieken

De belangrijkste gesprekstechnieken die je bij weerstand inzet zijn ORBS:

1. Open vragen stellen
2. Reflectief luisteren
3. Bevestigen
4. Samenvatten.

Hieronder volgt een overzicht met meer uitleg en/of voorbeelden over deze gesprekstechnieken (Van der Veen & Goijarts, 2012).

Gesprekstechnieken	Hoe
1. Openvragen	Deze beginnen met vraagwoorden als: hoe, wat, waar, welke.
2. Reflectief luisteren	Dat wil zeggen dat je nagaat of je de cliënt goed hebt begrepen. Je probeert ook de cliënt in beweging te houden door kleur te geven aan wat hij of zij zegt. <i>Voorbeelden zijn:</i> - Eenzijdige reflectie: je 'herhaalt' als het ware wat de cliënt heeft gezegd, soms met een kleine accentverschuiving. Let op: het alleen herhalen van wat de cliënt heeft gezegd, kan tot een traag en moeizaam gesprek leiden. Maak daarom datgene wat de cliënt zegt iets kleiner of groter. - Dubbelzijdige reflectie: je vat beide kanten samen van de ambivalentie zoals de cliënt die heeft weergegeven. - Versterkte reflectie: je herhaalt op een versterkte of overdreven manier wat de cliënt heeft gezegd, zonder sarcasme of waardeoordeel.
3. Bevestigen	Bevestig de uitspraken van de cliënt door waardering te tonen voor hoe hij met zaken omgaat of vanwege het begrip dat je hebt voor de ervaringen die hij of zij beschrijft. Let op, bevestigingen zijn geen complimenten.
4. Samenvatten	Bepaalde elementen uit het gesprek koppelen en versterken. De samenvatting helpt cliënten bij het ordenen van hun ervaringen.
5. LSD	Luisteren, Samenvatten en Doorvragen(Vilans, 2013).

7. Overige gesprekstechnieken om weerstand te voorkomen en te verminderen

Specifieke gesprekstechnieken	Soorten en functie	Voorbeelden
Reflectief luisteren	Eenvoudige reflectie: -door het gevoel van onvrede van de cliënt te erkennen, vermijd je dat de cliënt een defensieve houding blijft aannemen.	• 'En dat is heel frustrerend voor u.' • 'Je ziet het niet meteen zitten om het nog eens te proberen.' • Je bent er nog niet uit of je hierover met mij wilt praten.
	Dubbelzijdige reflectie: - je benadrukt beide kanten van de ambivalentie van de cliënt.	• 'Aan de ene kant wil je graag het goede voorbeeld geven aan je kinderen, maar aan de andere kant vind je het moeilijk om rustig te blijven'.
	Versterkte reflectie: -op een versterkte of overdreven manier weerspiegel je wat de cliënt zegt, met de bedoeling nuanceren door de cliënt uit te lokken.	• 'U vindt dat geweld niets te maken heeft met slecht voorbeeld zijn'.
Andere efficiënte reacties	Herkaderen: - je geeft een nieuwe betekenis of interpretatie aan een uitspraak van de cliënt om er een meer positieve betekenis aan toe te kennen.	• 'Het lijkt mij dat u een doorzetter bent. Ook al is de situatie niet altijd even makkelijk geweest toch probeerde u om consequent en duidelijk te blijven tegenover het kind.'
	Keuzevrijheid: -je geeft aan dat de cliënt zelf de verantwoordelijkheid en keuzevrijheid heeft.	• 'Wat je met de informatie doet is je eigen keuze.'
	Focus verleggen: -door de aandacht af te leiden van aspecten die een struikelblok lijken, gaat de cliënt om de barrière heen.	• 'Laat ons nu niet te vlug tot conclusies komen, wat zou u zelf willen?' • 'Dat is iets waar we ons nu misschien nog niet druk over moeten maken.'

(Van der Veen & Goijarts, 2012).

8. Opdracht 2: Rollenspel

De workshopleider voert de volgende opdracht uit met de deelnemers.

Opdracht: Rollenspel 'Omgaan met weerstand'

Na het behandelen van de literatuur over weerstand zullen de deelnemers casussen uit de praktijk uitspelen. De gesprekken duren voor elk deelnemer ongeveer 10 minuten, waarop de bespreking volgt van ongeveer 15 min. Vervolgens worden de rollen verwisseld.

Uitleg rollenspel:

- Bedenk een situatie(casus) uit de praktijk waarin je weerstand hebt ervaren in gesprekken met ouders. Het gaat hierbij vooral om weerstand bij de ouders.
- Speel de casus uit in duo's, één medewerker en één cliënt. De medewerker gaat in gesprek met de cliënt speelt een casus na waarin de cliënt weerstand toont.
- Andere deelnemers gaan met behulp van het observatieformulier in bijlage 2 de medewerker observeren en vervolgens feedback geven.
- Reflecteer op je eigen handelen met behulp van reflectiecyclus van Korthagen of het Starr-model en neem hierbij feedback van anderen mee.

9. Tips

1. Wees je bewust van dat ouders niet snel kunnen praten over gevoelige onderwerpen waardoor er weerstand in gesprekken ontstaat.
2. Wees altijd duidelijk in gesprekken met ouders en neem een open houding aan naar de ouders toe.
3. Reflecteer op eigen handelen in situaties waarin je weerstand tegenkomt bij de ouders. Met behulp van reflectiecyclus van Korthagen of het STARR-model kan je reflecteren op je eigen functioneren als professional.
4. Neem ANNA mee: Altijd Navragen, Nooit zomaar Aannemen.
5. Laat OMA thuis: niet Oordelen, geen Mening of Advies geven

10. Afronding

- Evaluatie: De workshopleider vraagt alle deelnemers om kort te benoemen wat ze hebben geleerd van de workshop, wat een eyeopener is geweest en aandachtspunten voor de workshop.
- Tijd voor vragen.
- De deelnemers bedanken voor de deelname.

Ter ondersteuning wordt het volgende literatuur aanbevolen:

- Veen, M., van der & Goijarts, F. (2012). *Motiverende gespreksvoering voor sociaal-agogisch werk*. Houten: BohnStafleu Van Loghum

Literatuur

- Appelo, M. (2007). Socratisch Motiveren. Amsterdam: Boom.
- Veen, van der, M. & Goijarts, F. (2012). *Motivationale gespreksvoering. Coachen bij gedragsverandering*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Vilans, (2013). Motiverende gesprekstechnieken. Zelfredzaamheid. Geraadpleegd op 19 juni 2015, van http://www.kennispleinchronischezorg.nl/docs/producten/Motiverende_gesprekstechnieken.pdf

Bijlage

1. Observatieformulier
2. Sheets powerpoint

Bijlage 1 Observatieformulier rollenspel

Casus: Uit de praktijk van de deelnemer

Datum:

Duur: 15 a 20 minuten

Benodigdheden: observatieformulier

Observator:.....

Geobserveerde:

Observatiepunten	Feedback
Open vragen stellen • <i>Wie, wat, welk, hoe en waarom</i>	
Reflecteren • Eenvoudig • Versterkte • Dubbelzijdige	
Samenvatten	
Bevestigen	
Andere technieken • Herkaderen • Keuzevrijheid • Focus verleggen	
Sterke punten • Houding: • Gesprekstechnieken:	
Aandachtspunten • Houding: • Gesprekstechnieken:	

Bijlage2 Sheets Powerpoint Workshop